

॥एकादशीमाहात्म्यप्रारंभः॥

आश्विन शुक्ल

५९१-१

ए.म.
१

श्रीगणेशायनमः सूतउवाच कदाचिदर्जुनः श्रीमान् विष्णुभक्तिपरायणः भक्तिजिज्ञासया पृच्छ
द्वासुदेवं महामतिम् १ अर्जुनउवाच ३ पवासस्य नक्तस्य एकभुक्तस्यैव प्रभो किंपुण्यं किंफलं चैव ब्रूहि
सर्वजनार्दन २ श्रीभगवानुवाच हेमन्ते चैव संप्राप्ते मासि मार्गि च शोभने कृष्णपक्षे च यार्थद्वादशीतामुपो
षयेत् ३ दशम्यां चैव नक्तं तु शुद्धचित्तो दृढव्रतः नक्तं वापि तथा कृत्वा दशम्या नियतसदा ४ क्रियते चासम
र्थं न नक्तमेकादशी दिने न क्ते वापि विधिः प्रोक्तः फलाहारे तथैव च ५ दिवसस्याष्टमे भागे मंदीभूते दिवा कारे
नक्तं तच्च विजानीयान्न नक्तं निशि भोजनं ६ न ह्यत्र दर्शनान्न नक्तं गृहस्थेन विधीयते यतेर्दिनाष्टमे भागे रात्रौ
तस्य निषेधनम् ७ ततः प्रभातसमये कृत्वा सम्यग्ब्रतस्य च मध्याह्ने समये पार्थक्यत्वा सम्यग्विधिं तथा ८ व्र
तस्यांगत्वमाश्रित्य शुचिस्नानं समाचरेत् अध्वमं कूपके स्नानं वाप्यां चैव च मध्यमम् ९ तडागे उत्तमं स्नानं नद्यं
स्नानं ततो धिकं पीड्यं तेजं तवो यत्र जलमध्वैः संस्थिताः १० तस्मात्सर्वप्रयत्नेन गृहे स्नानं तत्कारयेत् क्रोधं लो
भं परित्यज्य मिथ्यावादां तथैव च ११ धर्मनिंदां च कुर्वन्ति तेषां संगं तु वर्जयेत् वर्जयेत्तद्दिने पार्थ निद्रां चैव तु मेथुनं
१२ धर्मवाक्यविनोदेन तद्दिने समये सदा केशवपूजयित्वा तु सर्वाद्यं भक्तवत्सलम् १३ गंधमाल्यं तथा धूपं

ए.म.
१

दीपं चैव निवेदयेत् यथाशुक्लं तथा कृष्णं विभेदं नैव कारयेत् १४ एतौ जागरां कुर्यात्कथां श्रुत्वा हरेरिमां विप्राय
 दक्षिणां दद्यात्प्रणिपत्य क्षमापयेत् १५ एवं यः कुरुते पार्थशृणुत सैव तत्फलं यथा संपूजिता गौरी कृष्णा गौर्वेदवि
 द्विजः १६ संतारयति दातारं द्वादश्यां पोषणं तथा वारुणस्यां तथा पार्थषष्टिर्वर्षसहस्रकैः १७ एकादश्युपवा
 शस्य कलानां हर्तिषोडशीम् संक्रांतीनां चतुर्लक्षं यो ददाति धनं जय १८ प्रभासक्षेत्रे यत्पुण्यं ग्रहणं चंद्रसूर्ययोः
 एकादश्युपवासस्य कलानां हर्तिषोडशीम् १९ केदारस्योदकं पीत्वा पुनः जन्म न विद्यते तथा चैकादशी ह्येया
 गर्भवासस्य कुर्यात् २० यती लक्षं गृहे यस्य भुक्ते चैव दिने दिने तत्फलं जायते नूनं एकादश्युपवासिनः २१ तपस्वि
 नो गृहे निष्कृतं ते च द्विजोत्तमाः षष्टिर्वर्षसहस्राणि तस्य पुण्यं च यद्वेत् २२ एकादश्युपवासस्य कलानां हर्तिषो
 डशीम् व्रतेनास्यासं पुण्यं न भूतं न भविष्यति २३ गोसहस्रस्य यत्पुण्यं दत्त्वा वेदांगपारगे एतद्दशगुणं पुण्यं मेकादश्यु
 पवासिनः २४ ब्रह्मचारी सहस्रस्य वा न प्रस्यस्तथाधिकं भवेद्दशगुणं पुण्यं यतिनैकेन पांडवः २५ यत्तेर्दशगुणं
 पुण्यं भूमिदानेन तद्वेत् भूमेर्दशगुणं कन्यासर्वाभरणभूषिता २६ कन्यातोप्यधिका विद्यापृथिव्याश्च धनं ज
 यः विद्यातोप्यधिकं चान्नं यो ददाति दुभुक्षिते २७ अन्नाद्दशगुणं तोयं यो ददाति तृषातुरे तोयदानसमं दानं न भू

नित्यं हि भोजयेद्युद्दशं चैव द्विजोत्तमं भवेद्दशगुणं पुण्यमेका
 दश्युपवासिनः २८

द्वादशीकथं ४३ कथं पवित्राचैवैषाकथं वैदेवताप्रिया श्रीभगवानुवाच पुराकृतयुगेपार्थसुरनामेतिदानवः
४४ अत्यद्भुतोमहारेदोदेवानांचभयंकरः इन्द्रउच्छेदितस्तेन अन्योदेवः पुरंदरः ४५ आदिन्यश्चशिवो
ब्रह्मावापुरग्निस्तथैवच नवंप्रतिष्ठितंतेनएवमादिधनंजय ४६ देवतानिर्जितास्तेनअत्युग्रेणमहात्मनास्व
गीन्तिवारितादेवाविचरंतिमहीतले ४७ मर्त्येषुसंस्थितादेवानशोभंतेसुरेश्वरः उपायंब्रूहिमेदेवअमरायांति
कांगतिम् ईश्वरउवाच देवराजसुरश्रेष्ठयत्रास्तेगरुडध्वजः शरण्यः सजगन्नाथः परिभाणपरायणः ४८ ग
च्छध्वंवैसुरश्रेष्ठयत्रनारायणोहरिः कृष्णउवा० इन्द्रस्यवचनंश्रुत्वागतोदेवश्चतत्क्षणात् ४९ त्रिदशैः सहितः
सर्वैर्गतस्तत्रधनंजयः अप्सरोगणगंधर्वैः सिद्धिविद्याधरोरगैः ५० यत्रैवसजगन्नाथः प्रसुप्तोस्तिजनार्दनः
जलमधोप्रसुप्तंतदृष्ट्वादेवंजनार्दनं कृतांजलिपुटोभुत्वाइन्द्रः सोत्रमुदीरयत् इन्द्रउवा० ॥ ॐ नमोदेवदेवेश
देवतानांचवंदित ५२ दैत्यारेपुडरीकाक्षत्राहिमांमधुसूदनः सुराः सर्वे मयायुक्ताभयभीतासमागताः ५३
नमस्तेस्थितिनाशायनमस्तेचजगत्पते नमस्तेदैत्यनाशायत्राहिमांमधुसूदन ५४ शरणांतेजगन्नाथत्रा
हिमांभक्तवत्सल त्राहिमांदेवदेवेशत्राहिमांचजनार्दन ५५ त्रिदशाआगतास्सर्वेत्वमेवशरणांप्रभो शर

णागतदाताचसदायंकुरुतेप्रभो ५६ त्वंपतिस्त्वमतिर्देवत्वंकर्तात्वंचकारणं त्वंमातासर्वलोकानांत्वमेवजगतःपिता
 ५७ त्वंस्थितिश्चत्वमुत्पत्तिस्त्वंचसंहारकारकः त्वंस्वाहात्वंस्वधादेवत्वंचस्वस्तिकरप्रभो ५८ धरात्वंचत्वमाकार
 सर्वविश्वस्यकारणं जीवस्त्वंचस्वयं ब्रह्माभुवनस्यचपालकः ५९ त्वंरविस्त्वंशशिवीर्यस्त्वंचदेवोद्गताशनः वरुण
 स्त्वंजगन्नाथविधातात्वंचवैप्रभो ६० नत्वयारहितंकिंचित्त्रैलोक्येसचराचरे भगवन्देवदेवेशशैरणागतवत्सल
 ६१ तवेच्छतिवचोदेवभयभीताश्चदेवताः दानवैर्निर्जितास्सर्वेस्वर्गभ्रष्टाः कृताप्रभो ६२ स्वर्गं त्यक्त्वा जगन्नाथवि
 चरन्तिमहीतले इन्द्रस्यवचनंश्रुत्वाविष्णुर्वचनमब्रवीत् ६३ श्रीभगवानुवाच। कीदृशोदानवः शक्रकिं नाम कीदृश
 वलम् किंस्थानंतस्यदुष्टस्यकिंवीर्यंकिंपराक्रमं ६४ किंचरत्कुत अत्युग्रोममाख्याहिपुरंदर इन्द्र उवाच भगवन्देवदे
 वेशब्रह्मवंशसमुद्भवः ६५ तारजंघस्तनाम्नास अत्युग्रोहिर्महासुरः तस्यपुत्रोतिविरव्यातोमुरनामेतिदानवः ६६
 रक्तनेत्रोदीर्घबाहुर्ब्रह्मणोवरद्विषितः अत्युत्कटोमहावीर्योब्रह्मवंशसमुद्भवः ६७ पुरीचंद्रावतीनामतत्रस्थानेव
 सत्यसो निर्जितादेवतास्तेनस्वर्गात्सर्वेनिराकृताः ६८ इन्द्रोऽन्योपि कृतस्तेन अन्योदेवोद्गताशनः सूर्यचंद्रौकृतौचा
 न्यौवरुणौवायुरेवच ६९ सर्वमात्मकृतस्तेनसत्यंसत्यंजनार्दन देवलौकाद्वयंभ्रष्टाः सर्वस्थानवितर्जिताः ७०॥

नस्यतद्वचनंश्रुत्वाकोपादरुणलोचनः हन्मिंतदानवंदुष्टं देवलोकभयंकरम् ७१ त्रिदशैः सहितस्तत्रगत्वाचंद्रावंती
पुरीं दृष्ट्वा देवैश्च दैत्येन्द्रो गर्जमानास्तदानवाः ७२ असंख्यातसहस्रैस्तु दिव्यप्रहरणायुधै हन्यमानस्त्वसौ देवैर
सुरैश्च पुनः पुनः ७३ ततस्ते निर्जिता देवा गताश्चैव दिशो दशः हरिर्निरीक्षितस्तत्र तिष्ठेति र्वेति चाब्रवीत् ७४ हतावारोः
पुनर्दिव्यैर्यताश्च भयविह्वलाः चक्रो मुक्तस्तकृद्भजेन दैत्यसैन्येषु पाण्डव ७५ तेन छिन्नास्यशिरसो वहवो निधनं गता
एकाकी दानवः स्थित्वा युध्यमानो मुहुर्मुहुः ७६ नष्टास्तेन सुरास्सर्वे निर्जितो मधुसूदनः निर्जितेन तु देवेन वुद्ध्युद्धं तु
याचितं ७७ बाहुयुद्धं कृतं तेन दिव्यं वर्षसहस्रकं विष्णुश्चिंतां प्रयत्नो सौ नष्टाः सर्वेऽपि देवताः ७८ विष्णुश्च त्रासितस्तेन ग
तो वदरिकाश्रमे गुहासिंहवतीनाम तत्र सुप्तो जनार्दनः ७९ द्वादशं योजनं मध्ये एकद्वारं धनंजयः अहंतत्र प्रसुप्तश्च भय
भीतो नशंसयः ८० महायुद्धं न च तदाश्वातो हं पाण्डुनंदन दानवो पृष्ठतो लग्नः प्रविष्टश्च गुहां प्रति ८१ प्रसुप्तं च हरिं दृष्ट्वा
दानवश्चातिहर्षितः इत्थं मादुर्जयं दृष्ट्वा प्रविष्टः शंकाया हरिः ८२ निस्संदेहं निष्पामि असुराणां श्वयंकरं निर्गता क
न्यका तत्र जनार्दन शरीरतः ८३ रूपवन्ति सुसौभाग्या दैत्यप्रहरणायुधाः विष्णुतेजसमुद्भूता महाबलपराक्रमाः ८४
दृष्ट्वा सा दानवैर्देवा मुरनाम्नेति पाण्डव युद्धं समीहितं तेन श्रिया तस्य प्रयाचितं ८५ सा कन्या युध्यते तेन सर्वयुद्धविश

ए.म. रदा हुंक रो निर्गतो रौद्रो भस्मीभूतो भवेतदा ८६ निहते दानवे तस्मिन् तत्र देवोऽपि युद्धवान् पतितं दानवं दृष्ट्वा ततो विस्मय
४ मागताः ८७ केन वै निहतो रौद्रो भस्मीभूतोऽस्ति दुर्जयः अद्भुतं च कृतं कर्म मम कारुण्यताकृता ८८ न देवो न च गंधर्वो न
च गंधर्वो न समोऽस्यास्ति भूतले विस्मयोऽपि हरेर्जातो वाग्यति च शरीरिणा ८९ मया च निहतो दुष्टो देवा सुरभयंकरः जित
येन सुराः सर्वे स्वर्गाच्चैव निरकृताः ९० हरिं सुप्तं ततो दृष्ट्वा स्थाने त्वत्र समागता त्रैलोक्यं संहारिष्यामि पातिते च जनार्दन
९१ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा विष्णुर्वचनमब्रवीत् उपकारः कृतो भद्रे मम कारुण्यताकृता ९२ दानवे न हि दुष्टेन सुराणां भ
यकारिणा अहं च निर्जितस्तेन कथं सोऽपि निपातितः ९३ विष्णोस्तव चनं श्रुत्वा ततो वचनमब्रवीत् एकादशीं अहं
विष्णोः सर्वशत्रुविनाशिनी ९४ क्षीयमानान् सुरान् दृष्ट्वा प्रसुप्तं च जनार्दन मूलोक्तत्रयभयंकारी अत्युग्रो दुष्टदानवः ॥
९५ मया कुपितया विष्णोः प्रत्यग्राहि स दानवः निहतं दानवं दृष्ट्वा किमाश्चर्यं यसे प्रभो ९६ इति तस्यावचः श्रुत्वा वि
ष्णुर्वचनमब्रवीत् तुष्टोऽस्य द्रुतकार्येण तुभ्यं दास्यामि वाञ्छितम् ९७ ममेक्षितं कृतं भद्रे उपकारश्च सुव्रतो निहते दानवे द्रे
च संतुष्टास्तव देवताः ९८ दृष्ट्वा स्तुष्टाश्च ते देवा आनंदं शक्रमागतः आनंदं त्रिषु लोकेषु मुनयो वंदितास्तथा ९९ ब्रूहि
त्वं वचनं भद्रे यतो मनसि रोचते निःसंदेहं ददाम्येव यत्सुरैरपि दुर्लभं १०० एकादश्यावाचा यदि तुष्टोऽसि देवेश सांप्रतं हि च

तुर्जुगं अहंचत्वांशयेनित्यंतादृशंकुरुमेप्रभो।१।सर्वतिथिप्रधानाचसर्वविघ्नविनाशिनी सर्वपापक्षयकरी
आयुर्वितविवर्द्धिनी२उपोष्यतिचयेभक्त्यापरभक्तिजनार्दने सर्वसिद्धिर्भवेतेषांयदितुष्टोसिमाधव३उपवा
सेनयत्पुण्यन्तदृढन्नक्तभोजने नक्तस्यार्द्धचयत्पुण्यंमेक भुक्तेकृतेसति ४उपवासादृशगुणन्नात्रौजागरणोक्त
तेजागरेणतुमुच्यंतेपापैन्मामार्जितैकृतैः ५ पूजयाधूपदीपैश्चभुक्तिमुक्तिसमन्विताः गर्भवासंनपस्यंतितादृ
शींकुरुमांप्रभो ६ श्रीभगवानुवाच।यस्त्वंवदसिकल्याणितत्सर्वं चभविष्यति धर्मकामार्थमोक्षाणांयस्त्वांदेविस
माचरेत् ७ ममभक्तिश्चयेलोकेतवभक्ताश्चसंतिते चतुर्युगेषुविरव्यातात्रिषुलोकेषुवै परं ८ तंचभक्तमहंमन्येए
कादृश्यां व्रतेस्थितं येमेपूजांकरिष्यंतिएकादृश्यांनशंसयः ९ सर्वतिथ्युतमासाचमत्प्रशादाद्भविष्यति सर्वसिद्धि
र्भवेतस्यएकादृश्यामुपोषणात् १० तृतीयाचाष्टमीचैवनवमीचचतुर्दशी एकादशीविशेषेणतिथिरेषाहरिप्रीया
११ सर्वतिथ्यधिकंपुण्यंसत्यंसत्यंनशंसयः एवंतस्यैवरंदत्वातिस्त्रोवाचैजनार्दनः १२ हृष्टातुष्टाचसंयाताएकाद
श्यप्यथार्जुन अ न्येचयेप्रकुर्वंतिएकादृश्यामहाव्रतम् १३ शत्रून्निहन्यहंतेषांददामिपरमांगतिंहरामिसर्ववि
घ्नानिसर्वसिद्धिंददाम्यहं १४ एवमुक्ताततोवाचंतत्रैवांतरधीयते इयमेकादशीपार्थसर्वपापक्षयकरी १५ एवं।

ए-म सातुमहापुण्यासर्वदेवैस्तु वंदिता पूजितासर्वलोकेपिसर्वसिद्धिकरीस्थितिः १६ यथाशुक्लातथाहृदनाविभेदं
५ नैवकारयेत् उभयोः पक्षयोः पार्थम्यमतुल्याचद्वादशी १७ अंतरं नैव कर्तव्यो समस्तैर्वतकारिभिः तिथिरिषा भवेत्सर्व
पक्षयोः रुभयोरपि १८ उदयैकादशीस्वल्पा अन्ते चैव त्रयोदशीमध्ये द्वादशी पूर्णा त्रिस्त्रिंशसाहरेः प्रिया १९ एका
मुपोषयेतां च सहस्रैकादशीफलं सहस्रगुणितं दत्तं त्रयोदश्यां तु पारणे २० अष्टम्यैकादशी षष्ठी तृतीया च चतुर्द
शी पूर्वविद्वान्कर्तव्या परसंयुता २१ एका मुपोषयेतां तु द्वादशी ममवल्लभा दशमी चैव संयुक्ता हंति पुण्यपुराकृत
म् २२ एकादशी अहोरात्रं प्रभाते घटिकद्वयं सा तिथिपरि कर्तव्या उपोष्या द्वादशी शुभा २३ एवंविधिं मया प्रोक्ता
पक्षयोः रुभयोरपि एकादश्यां प्रकुर्वेति उपवासं न शंसयः २४ तेषां तिथैश्च न वंस्थानं यत्रास्ते गरुडध्वजः धन्यास्ते मा
नवालोके विष्णुभक्तिपरायणः २५ एकादश्यां प्रकुर्वेति उपवासं तु ये जनाः तेषां पुण्यस्य संख्यानेनालं शतं च
तुर्मखः २६ एकादश्याश्च माहात्म्यं सर्वकालेषु यः पठेत् गोसहस्रफलं तस्य पुण्यं प्राप्नोति मानवः २७ दिवा वा
पदि वा रात्रौ यः शृणोति हि भक्तिः कुलकोटिसमायुक्तो विष्णुलोके वसेन्नरः २८ एकादश्यांश्च माहात्म्यं पठ
मेकं शृणोति यः ब्रह्महत्यादिपापानि नश्यंते नात्र शंसयः २९ विष्णुधर्मसमो नास्ति धर्मो न्यः पाण्डुनंदनः गी

तार्थसदृशोप्यर्थो नैव शास्त्रेषु दृश्यते ३० एकादशीं मनास्तिवतं पापप्रमोचनम् पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नम्भ
मेधफलं लभेत ३१ किमत्र बहुनोक्तेन संक्षेपाद्वचनेन च एकादश्या व्रते चीर्णममृतमिष्टिर्भवेद्भुवं ॥ ३२ ॥
इति श्रीमत्स्यपुराणे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मार्गशीर्षकृष्णपक्षे एकादशीमाहात्म्यं उत्पन्ना समाप्तम् ॥ १ ॥
युधिष्ठिर उवाच । वंदे विष्णुप्रभुसाक्षात् लोकत्रयसुखावहं विश्वेशं विश्वकर्तारं पुण्यं पुरुषोत्तमम् ॥ १ ॥
पृच्छामि देवदेवेश संशयोस्ति महात्मन लोकानां च हितार्थाय पापानां क्षयहेतवे २ मार्गशीर्षसिते पक्षे द्वा
दशी चैव का भवेत् किं नाम को विधितस्याः को देवस्तत्र पूज्यते ३ एतदाचक्ष्व मे स्वामिन् चित्तरेण यथा तथं । श्री
कृष्ण उवाच साधुपृष्टं त्वया राजन्साधुते विमलामतिः ४ कथयिष्यामि राजेंद्र हरिवासरमुत्तमं उत्पन्नाच्चा
सिते पक्षे द्वादशीममवह्नभा ५ मार्गशीर्षे च उत्पत्तिर्मम देहसमुद्भवा पुण्यमुखार्थाय चोत्पन्ना जनवह्नभा ६
कथिता च मया सा वैतवाग्रे राजसत्तम पूर्वमेकादशी राजन्त्रैलौक्ये सचराचरे ७ मार्गशीर्षसिताया तु तां त्वं वै
श्रोतुमर्हति यस्याश्रवणमात्रेण वा जपे पलभेन्नरः मोक्षाच नाम्ना सा प्रोक्ता सर्वपापहराय च देवं दामोदरं चै
व पूजयेत्तत्र यत्नतः ८ पूर्वेण विधिना चैव शम्पेकादशी तथा सामोक्षेकादशी नाम्ना महापातकनाशिनी १० ॥

ए.म. श्रीकृष्ण उवाच। शृणु राजन् अवक्ष्यामि कथां पौराणीं सुभां अधो योनिं गताः सर्वे पितृमातृसुतादयः ११ अस्या
६ पुण्यप्रदानेन स्वर्गं यांति न संशयः एतस्मात्कारणादस्या महिमानं नृपशृणु १२ पुरातनगरे रम्ये सुलोके न्यवसन् नृपः
वैषानशेति राजर्षिपुत्रवत्पालयन् प्रजाः १३ द्विजाश्च न्यवसन्स्तत्र चतुर्वेदपरायणाः निधिमांतः प्रजास्तस्य वैषानसम
हात्मनः १४ एवं स राज्यं कुर्वाणो राजौ तु स्वप्नमध्यतः सदृशं स्वपितरमधो योनिं गतं नृपः १५ एवं दृष्ट्वा तत्था तं तु वि
समयोत्फुल्ललोचनः कथयामास हतांतं द्विजेभ्यो सप्तसंभवम् १६ राजो वाच मया तु स्वपिता दृष्टो नरके यगतो द्विजाः
तारयस्वेति मां तात मधो योनिं गतं सुत १७ ब्रुवाणः सतथैवं च मया दृष्टः पिता स्वयं तदा प्रभृतिभो विप्रांनाहं शर्मलभा
मिदं १८ एतद्राज्यं मम हृदसुखाय गजारथाः अश्वा गजारथाकोशेन किञ्चित्सुखदं मम १९ न दारुणसतामस्यं रोचंते
द्विजसतमाः किं करोमि कुगच्छामि शरीरं मेति दहते २० दानं व्रतं नृपो योगं कथयध्वं द्विजामम कृतेन येन जनकः सद्ग
तिं लभते च मे २१ किं तेन जीवतालोके स पुत्रेण वलीयसा पिता तु यस्य नरके तस्य जन्म निरर्थकम् २२ ब्रह्मणा उचुः ॥
पर्वतस्य मुने रत्रह्याश्रमो निकटे नृपः गम्यतां राजशार्दूलभूतम्भव्यं विजानतः २३ तेषां श्रुत्वा ततो वाक्यं विस्मयो राज
सतमः जगाम तत्र यत्रास्ते ह्याश्रमे पर्वतो मुनीः २४ ब्राह्मणैर्वेष्टितशंतैः प्रजाभिश्च समंततः आगमो विपुलस्तस्य मुनि

भिः संनिषेवितः २५ ऋग्वेदाथर्वणयजुः सामाध्ययनकोविदैः धिष्ठिता मुनिभिस्तत्र द्वितीयमिव दम्भूः २६ दृष्ट्या तं मु
निशार्दूलं राजा वैरवानसस्तदा जगाम चावनिमूर्द्धा द एडवत्प्रणनाम ह २७ यप्रच्छकुशलं तस्य सप्तस्वर्गे च सौ मुनिः रा
ज्ये निष्कंठकत्वं च एतः सौख्यसमन्वितम् २८ राजो वाच तव प्रसादाद्दो विप्रकुशलं मे गसप्तके भवतामनुकूलत्वं कथं
तेष्टपि विघ्नता २९ मया स्वयं दृष्टो जनको दुर्गतिं गतः केनापि व्रतदानेन मोक्षस्तस्य भवेदथ ३० एतन्ने संशयं ब्रह्मन् प्रष्टुं
त्वामहमागतः एतच्छ्रुत्वा नृपवचः पर्वतो मुनिसतमः ३१ ध्यानस्तिमितनेत्रो सौभूतं भाव्यचिन्तयन् मूर्ध्नि मे कं ध्या
त्वा च प्रत्युवाच नृपो तमम् ३२ पर्वतो वाच जानैह तव राजेंद्र पितुः पापं विकर्मणः पुरापि व्रतवन् नृप सपत्नीकृतद्वेषतः
३३ कामाशक्तेन चैकैत्र ऋतुभंगकृतः स्त्रियः आहिदेहीति जल्यं त्यजत मृतुदानकम् ३४ कर्मणा तेन पापेन नरके
पतितो ह्ययम् राजो वाच केनैव व्रतदानेन मोक्षस्तस्य भवेन्मुने ३५ निस्थात्याप संस्थाना तन्मया च ह्यपृच्छतः मुनिरुवा
मार्गं शीघ्रं सिते पक्षे मोक्ष्य नाम्ना हरे स्तिथिः ३६ सर्वैस्तु तद्रतं कृत्वा पित्रे पुण्यं प्रदीयतां तस्याः पुण्यप्रभावेन मोक्षस्तस्य
भविष्यति ३७ मुनेर्वाक्यं ततः श्रुत्वा नृपः स्वगृहमागतः आग्रहापाणिकिं कृच्छ्रात्प्राप्तो भरतसतमः ३८ अंतःपुरचरैः
सर्वैः पुत्रदशैस्तदा नृपः व्रतं कृत्वा विधानेन पुण्यं दत्तं नृपाय ततः ३९ तस्मिन्दत्ते तदा पुण्यपुष्पवर्षमूभूदिवः वैरवान

ए.म. सपितातत्रगतोमोक्षस्तुतीगणैः ४० राजानमंतरिक्षचशुद्धांगिरतभाषतः स्वस्त्यस्तुतेपुत्रसदेत्युक्तासचदिवंगतः ४१
७ वेवंपः कुरुतेराजन्मोक्षामेकादशीशुभा तस्यपापक्षयंयांतिमृतोमोक्षमवाप्नुयात् ४२ नातः परतरकाचिन्मोक्षदा।
विमलाशुभा पुण्यसंख्यातुतेषांवैनाहंयानामिपैः कृताः ४३ पठनाच्छ्रवणाच्चास्यावाजयेयफलंलभेत् चिंतामणिस
माह्येषानृणांमोक्षप्रदायिनी ४४ इतिश्रीब्रह्माण्डपुराणोमार्गशीर्षशुक्लमोक्षैकादशीमाहात्म्यं समाप्तम् ॥ युधि
ष्ठिर उवाच पौषस्य कृष्णपक्षे तु कैचैवैकादशी भवेत् किं नाम कोविधिस्तस्याः को देवस्तत्र पूज्यते १ एतदा च
ह्वमेस्वामिन्विस्तरेण जनार्दन श्रीकृष्ण उवाच कथयिष्यामि राजेन्द्र भवतस्नेहकारणात् २ तथा तुष्टिर्न मे राज
नृकुम्भिसद्विदक्षिणैः यथा तुष्टिर्भवेन्मह्यमेकादश्या व्रतेन वै ३ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्तव्यं हरिवासरं पौषस्य कृष्णप
क्षे तु द्वादशीया भवेन्नृप ४ तस्याश्चैवापि माहात्म्यं शृणुष्वैकागमानसः आन्द्रिकाश्चैव याराजन्नेकादश्यो भवन्ति हि
५ तासां मेव हि सर्वासां विकल्पं नैव कारयेत् अथाप्यस्या हि एकस्याः शृणुराजन्कथानकम् ६ अतः परं प्रवक्ष्य
मि पौषेया कृष्णद्वादशी तस्याविधिं नृप श्रेष्ठ लोकांनाहितकाम्यया ७ पौषस्य कृष्णपक्षेया सफलानामना
मतः नारायणो विदेवोऽस्याः पूजयेत्तं प्रयत्नतः ८ पूर्वेण विधिना राजन्कर्तव्यैकादशीजनैः नागानां च यथा

शेषापक्षिरांगरुडोयथा ९० देवानांच यथाविस्तुर्द्विपदानां ब्राह्मणो यथा व्रतानांच यथारजचरा एकादशीतिथि
१० तेजनाभरतश्रेष्ठममपूज्यश्च सर्वतः हरिवाशरसंसक्तावर्तने ये यनाभुवि ११ सफलानामवैख्याता तस्याः पुण्यं
शृणुष्व भो फलैर्मो पूजयेत तत्र कालदेशोद्वेष्टुमै १२ नारिकेलफलैश्चुद्धैः तथा वैः बीजपूरकैः जंवीरैर्दाडिमैश्चैव त
था पूगफलैरपि १३ लवंगैर्विविधैश्चान्यैस्तथैवाग्नादिभिः फलैः पूजयेद्देवदेवेशं धूपदीपैर्यथाक्रमम् १४ ॥
सफलायां दीपदानं विशेषेण प्रदापयेत् एतौ जागरांतत्र कर्तव्यं च प्रयत्नतः १५ पूर्वणविधिनाराजचर्तव्ये वा
दशीजनैः यावद्गुन्मिषितं नेत्रं तावज्जागर्तियो निशि १६ एकाग्रमानसो भूत्वा तस्यापुण्यं नृपशृणुत त्समो नास्ति
वैयस्यस्तीर्थं तत्सदृशं न हि १७ न तत्समं व्रतं किंचिदिह लोके परत्र च पंचवर्षसहस्राणितपस्तप्तनयत्फलम् १८
तत्फलं समवाप्नोति सफला जागरेण च श्रूयतां राजशार्दूलसफलाया कथानकम् १९ चंपावतीति विख्याता पु
री माहिष्मतस्य च माहिष्मतस्य राजर्षेश्चत्वारश्चाभवन्सुताः २० तेषामध्ये तु योज्येष्टा समापापसंयुतः परदारा
भिगामि च वेश्या संगतः सदा २१ पितुर्द्रव्यं तु पापिष्टोगमयत्वेव मन्त्रहम् असद्गतिरतो नित्यं देवता द्विजनिद
कः २२ वैष्णवानां च देवानां नित्यं निंदारतः सठः ईदृग्विधं तदा दृष्ट्वा पुत्रं माहिष्यतो नृपः २३ लुंवको नाम नामे

ए. म. ति कृतवानत्यमर्षणः रज्यंतिः काशितस्तेन पित्रा वै चापि वंधुभिः २४ परैरपि जनैस्सर्वैस्तोराजोभयादपि लुंव।
८ कोपितदात्यक्तचितयामास एव सः २५ मया च क्रियते किं वै त्यक्तेन पितृवांधवैः इति चिंता दपि लुंवकोपितदात्यक्ते
न पितृवांधवै इति चिंता परे भूत्वा मतिं पापे तदा करोत् २६ मया तु गम्यते वश्यं वनं त्यक्ता पुरं पितु तस्माद्गतो वनं घोरं लुं
व को जीवघातकः २७ जीवघात परे नित्यं स्तेयकर्म परायेणः सर्वं च मुषितं तेन भगवन्पापकर्मणां २८ गृहीतश्च परित्य
क्तो लोकैराजोभयाततः जन्मांतरस्य पापेन राज्याद्गृष्टः स पापकृत् २९ आमिषाहार निरतो नित्यं च फलभक्षकः आ
श्रमेतस्य दुष्टस्य वासुदेवस्य संमतः ३० अश्वत्थो वर्तते तत्र जीर्णो वृद्धलवार्षिकः देवत्वंतस्य दृष्टस्य वर्तते तद्वने महत्
३१ तत्रैव न्यवसञ्चासौ लुंवकः पापवृद्धिमात्रं एवं कालक्रमेणैव वसतस्तस्य पापिनः ३२ विकर्म निरतस्यापि कुर्वतः।
कर्मनिर्दितं पौषस्य कृष्णपक्षे तु पूर्वाह्ने सफलादिने ३३ दस मीदिवसे राजनिशायां शीतपीडितः तनुवस्त्रविहीनो सौ
निशायां मृदुपीडितः ३४ निश्चेषो लुंवकस्तस्याः श्वत्थस्य समीपतः नतं दानसुखं तस्य गतः प्राण इवाभवत् ३५ पीडयं द
शनेर्दताने वे स गमय निशाम् सूर्योदये प्रभाते वनले भेचे तनां हि सः ३६ लुंवको गत संज्ञस्तु सफलायादिने तथा मध्या
ह्नसमये प्राप्ते संज्ञाले भेस लुंवकः ३७ प्राप्त संज्ञस्तदा राजनुत्थितो सौ तदा सनात् सवलितश्च पदन्यासैः शी वनश्चलितो मु

हः ३८ वनमध्येततश्चैव शुधायां परिपीडितः नसक्ति जीवघातस्य लुंवकस्य दुरात्मनः ३९ फलानि भूमिपरितान्याजहार
सलुंवकः फलान्यादाय निश्चेष्टो दृष्टमूले यपातह ४० फलैरेभिः सभगवान्भीयतां मधुसूदने इत्युक्ता फलमूलानि वृ
क्षमूलेन्यवेदयेत् ४१ फलानां पूजनं मेने सफलापादिने हरिप्रत्यक्षो भूजगन्नाथः शंखचक्रगदाधर ४२ आलिङ्ग्य
तं नृपाय स्यामाश्वास्य च पुनः उवाच भगवान्निष्कुर्मै घगंभीरया गिरा ४३ पितुः समीपगच्छत्वं भुंक्ष्व राज्यमकराटकं
देहं त्यक्त्वा पुनर्वत्सममसारूप्यमेष्यसि ४४ इत्युक्तं तद्देवं विष्णुः सोऽपि गत्वा तथाकरोत् पित्रासंमानितो राज्यं वैरि
ष्टं दैर्विवर्जितं ४५ पुत्रे राज्यं समर्थं यवनं गत्वा हरिं स्मरन् त्यक्त्वा कलेवरं राजन् विष्णुलोके मवायह ४६ ईदृवि
धं मया प्रोक्तं सफलापाकथानकं अज्ञानेन व्रतं कृत्वा लुंवको हतकिं लिषः ४७ भुक्ता भोगानां लोके वैकुण्ठं मम
वल्लभम् त्वमप्येतद्ब्रतं राजन् प्रयत्नेन समाचर ४८ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्मुच्यते सर्वपातकैः इति श्रीपद्मपुराणे पी
प्लवक्षपक्षे कादशीमाहात्म्यं संपूर्णम् ३१ युधिष्ठिर उवाच कथितां वै त्वया कृष्ण सफलैकादशी शुभा कथयस्व
प्रसादेन शुक्लापौषस्यो भवेत् १॥ किं नाम कोविधिस्तस्याः को देवस्तत्र पूज्यते कस्मै तुष्टो हृषीकेश त्वमेव परुषो
तम २ श्रीकृष्ण उवाच शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि शुक्लापौषस्यो भवेत् कथयामि महाराज लोकानां हितकाम्यया

ए.म.
७

३ पूर्वेण विधिना राजन्कर्तव्येषां प्रयत्नतः पुत्रदा रामनाम्ना सौ सर्वपापहरण ४ नारायणो धिदेवो स्याः काम
दासिद्धिदायकः । नातः परतरं किंचित्त्रैलोक्ये सचराचरे ५ विद्यावंतं यशस्वंतं करेति च नरं हरिं शृणु राजन् प्रव
क्ष्यामि कथां पापहरां परां ६ चंद्रावत्यां पुण्यं चासीद्राजा सुकेतुमान् तस्य राज्यस्तथा राज्ञी च यकी नाम वर्तते ॥
७ पुत्रहीने तु राजा वै कालोतीतो मनोरथानैवात्मजं नृपो लेभे वंशकर्तारमेव तु ८ तेनैव राजधर्मेण चित्तितं बहुका
लतः किं करोमि कुगच्छामि सुतप्राप्तिः कथं भवेत् ९ नराष्ट्रे न पुरे सौख्यं लेभे राजा सुकृतमान् सतयाकातया सा
हं प्रत्यक्षं दुःखितो भवेत् १० तावुभौ दंपती नीत्यं चिंता शोकपरयणी पितरोऽप्यजलं दंतं कनोऽस्ममुपभुंजते ११ रा
जः पश्चान्न पश्यामीयोऽस्मान्संतर्प्य पिष्यति रोचंते तस्य भूपस्य न गजाश्च पदादयः १२ इत्येव संस्मरंतोऽप्यपि त
रो दुःखिनोऽभवत् नवांधवानमित्राणि नामात्या सुहृदस्तथा १३ रोचंते तस्य भूपस्य न गजास्वापदादयः नै
राज्यं भूपतेस्तस्य नित्यं मनसि वर्तते १४ नरस्य पुत्रहीनस्य नैवास्ति जन्मनः फलं अपुत्रस्य गृहं शून्यं हृदयं
दुःखितं सदा १५ पितृदेवमनुष्याणां नानृणां त्वंसुतं विना तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सुतमुत्पादयेन्नरः १६ इह लोके यश
स्तेषां परलोके शुभा गतिः येषां तु पुण्यकर्तृणां पुत्रजन्मो गृहे भवेत् १७ आयुरारोग्यसंपत्तिस्तेषां गृहे प्रवर्तते पुत्र

जन्मभवेतेषां लोकानां प्रत्येकारिणाम् १८ पुन्यं विना न च प्राप्तिर्विघ्नभक्तिं विना तथा एवं विचिंत्यमानो सो न शर्मलभ
ते नृपः १९ प्रत्यूषे चिंतयेद्राजानि शी चिंतयेत्तथा स्वयमात्मविना शं चिंतयामास केतुमान् २० आत्मघातं दुर्ग
तिं च चिंतयित्वा तदानृपः दृष्टाले देहं पलितमपुत्रत्वं तथैव च २१ पुनर्विचार्यैतमुद्ध्यात्मानो हितकारण
म् अश्वारूढस्ततो राजा जगाम गहनं वनम् २२ पुंसे हितादयस्सर्वे न जानंति गतं नृपम् गंभीरे विपिने राजा मृगप
क्षानि धेविते २३ विचचारतदा राजा वनदृष्ट्वा चिलोकयन् वठामश्वत्यविल्लांश्च खर्जुरान्यणासांस्तथा २४ ॥
वकुलान्सप्तपण्यंश्च तिंदुकांस्तिलकांस्तथा शालांशालांस्तमालांश्च ददर्श सरलान् नृपः २५ इंगुदो ककुभो
श्चैव श्लेष्मांतकविभीतकान् शल्लकीकरमर्दोश्च पाटलीखदिरानपि २६ शाकांश्चैव पलाशंश्च शोभितां
दृष्ट्वा नृपः मृगव्याघ्रवराहाश्च सिंहान्सास्वामृगानपि २७ गव्यान् ह्यध्वजसारंश्च शृगालान् शशकानपि ॥
वनमार्जारिकान् चूरान् शल्लकांश्च मरणपि २८ ददर्श भुजगान् राजा वल्मीकादभिनिस्मृतान् तथा वनगतान्
नतान्कलभैः सह संगतान् २९ पूथपांश्च चतुर्दंतां चरिणीमध्यसंगतान् तान् दृष्ट्वा चिंतयामास आत्म
नः सगजान् नृपः ३० तेषां सविचरन्मध्ये राजा शोभामवाप ह महदश्वपसंयुक्तं ददर्श विपिनं नृपः ३१ क

चिच्छिवा रुतं शृणु एव नु लूक विरुतं सथा तान्ता न्यसि मृगान्यप्यन्वभ्राम वनमध्यसः ३२ एवं ददर्श गहनं नृपो
 मध्यगते रवौ क्षुत्तुडभ्या पीडितो राजा इतश्चेतश्च धावति ३३ चिंतयामास नृपतिः स शुष्कगलकंधरः मया तु
 किं कृतं कर्म प्राप्नुहुः खं यदीदृशं ३४ मया वै तोषिता देवा यज्ञैः पूजाभिरेव च तथैव ब्राह्मणादानैस्तोषिता प्रि
 यभोजनैः ३५ प्रजाश्चैव सदा कालं पुत्रवत्परिपालिता कस्मादुःखं मया प्राप्तं भीदृशं दारुणं महत् ३६ इति चिं
 तापरो राजा जगाम चाग्रतो वनम् सुकृतस्य प्रभावेन सहोऽष्टमनुतमं ३७ मानसं स्पृद्धं मानं च पद्मिनीया परिशोभितं
 कारं डकैश्च क्रवाकै राजहंसैश्च शोभितं मकरैर्वहुभिर्मत्पेरन्यैर्जलचरैर्युतं सपिये सरसस्तत्र मुनीनामाश्रमान्
 हन् ३८ ददर्श राजालक्ष्मीवान्शकुनैः शुभसंशिभिः सव्यात्पुस्तारं नेत्रमयसवास्तथाकरः ४० सूरद्वै नृपतेस्त
 सकथयन् शोभनं फलं तस्य तीरे मुनीं दृष्ट्वा कुवारां नैगमं जपम् ४१ हर्षेण महता विष्टो बभूव नृपसत्तमः अवती
 र्य हयातस्मान्मुनीनामग्रतस्थितः ४२ पृथक् पृथक् च वदेऽग्रमुनिस्तात्संशितव्रतान् कृतां जलिपुटो राजा दण्डवच्च
 पुनः पुनः ४३ प्रत्यूचुस्तेपि मुनयः प्रशन्नानृपते वयम् राजोवाच किं भवन्तोऽत्र तप्यंते का चारुणा भवतामिह ४४ किं
 मर्थं संगताः पृथं सत्पुं वदत मे गतः मुनय उचुः विश्वे देवा वयं राजन्नि तं स्नानार्थमागताः ४५ माघो निकटभायात

एतस्मात्पंचमेकानि आद्य एकादशीराज न्युन्नदाना मनामतः ४६ पुत्रं दद्यादसौ विष्णुः पुत्रदाकारिणां नृपः । रा
जोवाच एष वै शसयो मह्यं पुत्रस्योत्पादने महो न ४७ यदितुष्टा भवंतश्च पुत्रमेदीयतां तदा मुनय ऊचुः अद्यै
व दिवं ह राज न्युन्नदाना मवर्तते ४८ एकादशीति विख्याता क्रियतां व्रतमुत्तमं अभिषेकस्ततोऽस्माकं केशवस्य प्र
शादतः ४९ अवश्यं तव राजे दे पुत्र प्राप्तिर्भविष्यति इत्येवं वचनस्तेषां कृत एवावतो तमम् ५० मुनीनामुपदेशे
न पुत्रदाया विधानतः द्वादश्यां पारणां कृत्वा मुनिं नत्वा पुनः पुनः ५१ आजगाम गृहं राजा एजीगममथो दधौ पुत्रो
जातस्तथा काले तेजस्वी पुण्यकर्मकृत् ५२ पितरं तोषयामास प्रजापालो वभूवसः एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यं पु
त्रदाव्रतम् ५३ लोकानां तु हिता र्थाय तवाग्रे कथितं मया एकचित्तास्तये मर्त्याः कुर्वन्ति पुत्रदाव्रतं ५४ पुत्रान् प्रा
प्येह लोके तु मृतास्ते स्वर्गगामिनः । इति श्री ब्रह्मांडपुराणे पौषशुक्लपुत्रदेकादशी महात्म्यं संपूर्णम् ॥ ४॥ युधिष्ठि
र उवाच । माघस्य कृष्णपक्षे तु किं नामैकादशी भवेत् किं दानं को विधिस्य सा को देवस्तत्र पूज्यते १ श्री कृष्ण उवा
च । एकदा मुनिशार्दूलगमस्ति वह्नि तेजसं दाल्भ्यप्रपद्ये नृन्मात्मापन्मां त्वं परिपृच्छसि २ दालभ्य उवाच मर्त्यलोकम
नुप्राप्ताः पापं कुर्वेति जंतवः ब्रह्महत्यादिपापैश्च अन्यैस्ते यादिकैस्तथा ३ पीडिताः सुर्नसंदेहः प्राप्ते कालस्य विप्रवे

ए० ११ परद्रव्यापहाणेच परव्यसनयोहितः ४ कथंनगच्छेन्नरकान्त्रह्मसंहृदतत्त्वतः अनायासेनभगवान्दानेनात्येनके
नचित् ५ पापप्रशमनंयांतियेनतद्वक्तुमर्हसि गभस्तिरुवा० साधुसाधुमहाभागगुह्यमेतदुदाहृतम् ६ यन्नकस्य
चिदारव्यातंउद्रब्रह्मद्रदैवतैः तदहंकथयिष्यामित्वयापृष्टोद्विजोत्तमः ७ माघमासेतुसंप्राप्तेशुचिःस्नानोजितेन्द्रियं
कामक्रोधअहंकारःलोभपैशून्यवर्जितः ८ देवदेवंवसंस्मृत्यपादौप्रक्षाल्यवारिभिः भूपश्चप्रतिसंगृह्यगोमयं
तत्र वानवः ९ तिलान्प्रक्षिप्यकर्पासपिंडिकान्येवकारयेत् अष्टोत्तरशतंचैवनात्रकार्यं विचारणा १० तत्रमाघेचसं
प्राप्तेआदौचैवभवेदिति मूलंवाकृष्णपक्षस्यएकादस्यांतुकारयेत् ११ गृह्णीयाच्चपुष्पफलंविधानंतत्रमेशृणुदेव
देवंसमभ्युष्यसुस्नातःप्रयतःशुचिः १२ कृष्णनामानिसंकीर्त्यपूजोपकरणादिषु रात्रौजागरणंकुर्याद्रात्रौहोमंच
कारयेत् १३ अर्चयेद्देवदेवेशंशंखचक्रगदाधरं चंदनागुरुकस्तुरीनैवैद्यशर्करादिभिः १४ संस्मृत्यनाम्नाचततःकृ
ष्णमेवपुनःपुनः कुष्माण्डिनारिकेरैश्चअथवापूजपूरकैः १५ सर्वाभावेपिविप्रेन्द्रशस्तंपूगीफलंतथा अर्धंदद्याद्वि
धानेनपूजयित्वाभनार्दनम् १६ कृष्णकृष्णकृष्णपालोत्वमगतीनांगतिर्भवः संसारणावमग्नानांप्रसीदपुरुषोत्तमः १७
जितचंपुण्डरीकाक्षनमस्तेविश्वभावना सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज १८ गृहाणार्घ्यमयादत्तंलक्ष्म्या

सहजगत्यते इति मंत्रः। ततस्तु पूजयेद्दिप्रमुदकुभं नुदापयेत् १९ च त्रोपानहवस्त्रैश्च कृष्णो मे प्रीयतामिति कृ
ष्णाधेयः प्रदातुं पायथाशक्त्या द्विजोत्तमे २० तिलपात्रं द्विजश्रेष्ठे दद्यात्तत्र प्रयत्नतः स्नानं प्राशनयोः शस्ता देयाः
कृष्णादिनामुने २१ तिलस्त्रायी तिलोद्वर्तितिलहोमो तिलोदकी तिलदाता च भोक्ता च षट् तिलाः पापनाशनि
२२ नादावाच। षट् तिलैकादशी कृत्वा कीदृशं शूयते फले सोपाख्यानं मम ब्रूहि यदितुष्टोसियादव ॥ २३।
शृणु ब्रह्म यथा पूर्वं दृष्टा संकथयामि ते मर्त्यलोके पुरा ह्यासीन् ब्राह्मणी व्रतकर्षिता २४ मा सो यवा स निरता मम
भक्ता च सर्वदा कृच्छ्रोपवाशसंयुक्ता मम पूजा परायणा २५ शरीरे रक्ते शितं तेन उपवासैर्द्विजोत्तमः देवता ब्राह्म
णानां कुमारीणां च भक्तिः २६ गृहाणि सा प्रगच्छती सर्वकालमहासती अति कृच्छ्रेता सा वै सर्वकालेषु शु
द्धता २७ नदता भिक्षवे भिक्षा ब्राह्मणान च तर्पिताः कालेन महता विप्र इश्वरेण विचिंतितं २८ शुद्धमस्याः श
रीरं तु व्रतकृच्छ्रे न संशयः अर्चितं वै क्षवं लोकं स्वपुन्यैर्नात्र संशयः २९ नदतमन्नदानं हि येन तृप्तिः परा भवे
त्त एव ज्ञात्वा मर्त्यलोका ब्राह्मणलोका दुपागतः ३० कपिलं रूपमास्थाप्य भिक्षामात्रेण याचिता ब्राह्मणा उ
क्त्वा त्वया गतो विप्र वदसत्यं ममाग्रतः ३१ पुनरेव मया प्रोक्ता देहि भिक्षां च सुंदरी तया कोपेन महता मृ

ए-म- त्पिंडं ताम्रभ्राजने ३२ क्षिप्रं तां वतया विप्रपुनः स्वर्गं गतस्ततः ततः कालेन महता तापसी सुमहाव्रताः ३३ देहेन
३२ सहिता स्वर्गं कृष्णपूजाप्रभावता गता सा ब्राह्मणी विप्रतपश्चर्याव्रतदिभिः ३४ मृत्पिंडस्य प्रसादेन गृहं प्राप्नोमहे
सं सुन्दरं तु द्विजश्रेष्ठ धान्यराशिविवर्जितां ३५ तयानिरिक्षितं गेहं धान्यराशिविवर्जितं तद्गृहं त्साविनिः क्रांतं
गता केशवसन्निधौ ३६ क्रोधेन महता विष्टा द्रुदं वचनमब्रवीत् मया व्रतैश्च कृच्छैश्च उपवासे रनेकसः ३७ पू
जयारधितो देवः सर्वलोकस्य भावनः न तत्र दृश्यते किंचिद्देहे मम जनार्दनः ३८ ततश्चोक्तं मया तस्ये गृहमशर
सांगणाः अगमिष्यन्ति सुतरां कौतूहलसमन्विता ३९ देवया लोहित्वा द्रष्टुं विस्मये वसमन्वितः द्वारं नो द्युटनीय
हि षट्पत्तिलापुण्यवाच्यतः ४० एवमुक्ता मया सा तु गता वै मानुषी तदा अथांतरे तु संप्राप्ते देवया लोहित्वा जितमः ४१
तामिच्छन्कथितं तत्र त्वां द्रष्टुं हि समागताः द्वारमुद्घाटय स्वाद्यपश्यामि त्वां हि शोभने ४२ मानुष्युवाच यदि द्रष्टुम
याकाः सत्यं वेद्मि विशेषतः षट्पत्तिलाव दतः पुण्यं द्वारोद्घाटकारणात् ४३ एकापितत्र विप्रर्षेण वदंती महाव्रतं
अन्याकाश्च तत्र द्रष्टुं व्यामानुषी मया ४४ ततो द्वारं समुद्घाद्य पट्टां ताभिश्च मानुषी न देवी न च गंधर्वा नासु
री न च पन्नगी ४५ पूर्वदृष्टुं न यातुल्या पादशीयं द्विजर्षभः रूपकांति समायुक्ता क्षणेन प्रतिपद्यत ४६ ध

न धान्यं च वस्त्राणि सौवर्णं रूप्यमेव च सर्वं भवनसंपन्नं षट् तिलायां प्रभावतः ४० अतिदृष्टान् कर्तव्या वितशाठ्यं न
कारयेत् ॥ आ पवितानुसारेण तिलान्वस्त्राणि दापयेत् ४१ लभते वैव भार्ग्यं च नरे जन्म निजन्म नि नदरिद्रं न कष्टत्वं
न च तैलं न्यमेव च ४२ लभते वैद्विज श्रेष्ठ षट् तिलायां मुपोषणात् अनेन विधिना विप्रतिलदातान संशयः ॥ ४३ ॥
मुच्यते पातकैः सर्वैरनायासेन मानवः दाना च विधिना शस्तं सर्वपातकनाशनम् ५१ श्रीभगवानुवाच इति तस्य वचः
श्रुत्वा गभस्ते मुनि सतमः दालभ्योऽपि मुनिशार्दूलः संतोषं परमं ययौ ५२ पठनाच्छ्रवणाद्वा तन्वा जपेयफलं लभेत् ॥
मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ५३ इति श्रीब्रह्माण्डपुराणे माघकृतं दशैकादशीमाहात्म्यं समाप्तम् ५४ ॥ युधि
ष्ठिर उवाच साधु कृष्ण त्वया प्रोक्तमादिदेवो भवान्प्रभुः स्वेदजा अंडजा श्वैव उद्रिजाश्च जरायुजाः १ तेषां कर्तो विकर्तो
त्वं पालकः क्षयकारकः माघस्य कृष्णपक्षे तु षट् तिला कथिता त्वया २ शुक्लैश्चैका भवेद्देव कथयस्व प्रसादतः किं
नामको विधिस्तस्याः को देवस्तत्र पूज्यते ३ श्रीकृष्ण उवाच कथयिष्यामि राजेंद्र शुक्ले माघस्य पा भवत् जयानामेति
विरव्याता सर्वपापहराव ए ४ पवित्रा पापहं श्रीच कामदा मोक्षदा नृणां नातः परतरा काचित्पापघ्नी मोक्षदा यिनी ॥ ५ ॥
एतस्मात्कारणाद्वा जन्कर्तव्या सा प्रयत्नतः श्रूयतां राजसार्दूल कथां पौराणिकीं शुभा ६ पंकजे च पुराणे सामुद्रिमावर्ण्य

ए. १३ तेमया एक दानागलोके वै इन्द्रोऽज्यं चकार हः ७ देवास्तत्र सुखेनैव निवसन्ति मनोरमाः पीयूषपाननिरता अप्स
रोमिभिश्च सेविताः ८ नन्दं ननु वनं तत्र पारिजातोपशोभितम् रमयन्ति रमन्त्यत्र अप्सरोमिर्दिवौकसः ९ एकदारप्रमा
त्तासौ देवेंद्रः स्वेच्छयानृत्यः नर्तयामास हर्षेण पञ्चाशत्कोटिनायका १० गन्धर्वास्वर्वा गायन्ति गन्धर्वः पुत्रदंतकः चित्र
सेनस्तत्रैव गीतवाद्यपरायणः ११ मालिनीति च नाम्ना तु चित्रसेनस्य यो नता मालिन्यां तु समुत्पन्ना पुष्पदन्तीति नामतः
१२ पुष्पदन्तस्य पुत्रो वै माल्यवान् नामनामतः पुष्पदन्ति तु तेनैव माल्यवंतांति मोहिता १३ मदनशरैस्तीव्रैर्विदांगीसवभू
वहतया द्रवैः कटाक्षैश्च माल्यावांश्च वशीकृतः १४ लावण्यरूपसंपन्ना तस्या रूपं निबोधमेवाहुतस्यास्तु कामेन
कंदपाशैः कृताविव १५ कर्णायतेन नयने रक्तांतैर्घूर्णितैस्तथा पीनोन्नतौ कुचौ तस्यास्तौ हेमकलशाविव १६ कर्णौ
तु शोभन्तौ तस्याः कुण्डलाभ्यां नृत्योत्तम कंबुग्रीवायुतासैव दिव्याभरणशोभिता १७ अतिश्यामं चावलग्नं मुष्टीग्राह्यं
ननु तन्मृदुनि तन्वा विपुलश्चास्य विस्तीर्णजघनस्थलम् १८ चरणौ शोभमानौ तौ रतोत्पलसमद्युति ईच्छया पुष्पदे
त्यासी माल्यवन्ति मोहिताः १९ शक्रस्य परितोषाय नृत्यार्थं तौ समागतौ गीयमानौ तु तौ तत्र अप्सरो गणसंगतौ ॥ २० ॥
मदनाग्निपरितांगौ पुष्पदन्ती च माल्यवान् परस्परानुसारेण व्यमोहवशमागतौ २१ ज्ञात्वा लेख्यं भस्म तत्र संगतं मान

संतयो कालक्रियामानलोपतथागीतविभंजनात् २२ चिंतयित्वा तु मद्यवा अवज्ञानंतथात्मनः कुपितश्च
तयोरर्थे २३ पंदास्यन्निदं जगौ २४ धिग्वां पापरतो मूढावाज्ञाभंगकरो मम पुवां पिशाचौ भवतां दंपती रूपधा
रि २५ मर्त्यलोकमनुप्राप्तौ भुंजानौ कर्मणाः फलम् एवं मद्य वताशपावुभौ दुःखितमानसौ २६ हिमवतं ।
पिराप्ताविद्रशायविमोहितौ २७ भौ पिशाचतां प्राप्ते दारुणं दुःखमेव च २८ संतप्तमानसौ तत्र महाकृच्छ्रगतावु
भौ २९ धर्वमप्सरत्वं च न जानंतौ विमोहितौ ३० पीड्यमानौ तु दाहेन देहपातकजेन तौ न निद्रानसुखं शांतिं ले
भाते कर्मपीडितौ ३१ परस्परं वादमानौ चेतुर्गिरिगदूरे पीड्य मानौ तु शीतेन तु पारप्रभवेन तौ ३२ दंतवर्षप्र
कुर्वाणौ रोमांचितवपुर्धरौ ३३ उचे पिशाचकदाचिंतां स्वपत्नीं पिशाचिकाम् ३४ किमावाभ्यां कृतं पापं दारु
णं लोमहर्षणम् ३५ येन प्राप्तं पिशाचत्वं स्वेन दुःकृतकर्मणा ३६ नरकं दारुणमत्वा पिशाचत्वं च दुःखदम्
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पातकं न समाचरेत् ३७ इति चिंतापरोत तत्रावास्थां दुःखकर्षतौ ३८ देवयोगात्तयोः प्राप्त
माद्ये सौकादशीसिता ३९ जयानामेति विख्याता तिथी नामु तमातिथिः तस्मिन्दिने तु संप्राप्तौ तावाहारवि
वर्जितौ ४० आसातां तत्र नृपते जलपानेन वर्जितौ न कृतौ जीवद्यातश्च न पत्रफलभक्षणम् ४१ ॥

अथस्यसमीपेतौपतितीहःखसंयुतौरविरस्तंगतौराजनस्तथैवस्थितयोस्तयोः ३६ प्राप्तीचैवनिशाघोरदारुणा
शीतकारिणीवेयमानौततस्तौतुमुशीतेनजडीकृतौ ३७ परस्यरेणसंलग्नौगात्रयोभुंजयोरपि ननिंदानरतंतत्रन
तौसौख्यमविंदतौ ३८ एवंतौराजशार्दूलशाये नेद्रस्यपीडितौ शीतार्तयोर्दुःखितयोर्जगामाथनिशीथिनी ३९ भार्त
रोडउदयंग्राप्रेक्षादशीदिवसागमे मयातुराजशार्दूलतयोर्भक्तिर्धृताहृदि ४० जयायास्तत्रतेचीर्णैरात्रौजागरणे
कृते तस्माद्भूतप्रभावा चयथाह्यासीतथाशृणु ४१ द्वादशीदिवसेप्राप्तेतथाचीर्णैर्जयात्रते विष्णुप्रसादान्मृतपते
पिशाचत्वंतयोर्गतम् ४२ पुष्पदंतीमाल्यवंतौ पूर्वरूपौवभूवतुः पुरातनत्वेनयुतौपूर्वालंकारधारिणी ४३ विमा
नमयिरूढौतावसरोगणसेवितौ स्तुयमानौतुगंधर्वैस्तं वुरप्रमुखैस्तथा ४४ हावभावसमायुतौगतौनावोमनोर
मे इवेंद्रस्याग्रतो गत्वा प्रसामंचक्रतुर्मुदा ४५ तथाविधौततौद्रष्टुमघवाविस्मितौब्रवीत् इन्द्रउवाच वदतांकेनपु
ण्ये पिशाचत्वंहिवांगतं ४६ ममशापवशंप्राप्तेकेनदेवेनमोचितौ मामाल्यवानुवाच वासुदेवप्रसादेनजयाया
सुव्रतनच ४७ पिशाचत्वंगत्वंस्वामिन्नवभक्तिप्रभावतः इतिश्रुत्वावचस्तस्यप्रत्युर्वाचसुरेश्वरः ४८ पविव
तामुभौजातावंदिनीयोममापिवा हरिवासरकर्तारौ विष्णुभक्तिपरायणौ ४९ हरिभक्तिरतायेचविष्णुव्रतरता

स्तथा अस्मावं मपिते मर्त्याः पूज्यं वेद्यान संशय ५० रमयस्व पुष्पदंत्या त्वं यथा सौरव्यं मुरालाये श्रीकृष्ण उवाच ॥
एतस्मात्कारणाद्वा जन्कर्तव्यं हरिवासम् ५१ जयातुराजशार्दूलब्रह्महत्यापहारिणी सर्वदानानि दत्तानि यज्ञास्ते
न कृतानृपः ५२ सर्वतीर्थेषु सस्नातः कर्तव्येन जयाव्रतं ५३ यः करोति नरो भक्त्या श्रद्धा युक्तो जयाव्रतं कल्पकोटिश
तं पापं हृष्टोऽपि मोदते चिरम् ५४ पठनाच्छ्रवणाद्वा जन् अग्निशेमफलं लभेत् ५५ इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे माध
वदेन वासुदेव उवाच ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ फाल्गुणस्यासिते पक्षे किं नामैकादशी भवेत् के था यस्व प्रशा
नं १ नारद उवाच ॥ फाल्गुणस्यासिते पक्षे विजयैकादशी तु या नारदस्तां तु प्रच्छ ब्रह्माणं कमलास
ष्ठ्यु नारद व सामिकथां पापहरं परम् यन्न कस्यचिद्दारव्यातं मये तद्विजे याव्रतम् ४ पुरातनं व्रतं ह्येतत्पवित्रं पाप
नाशनं जपं ददाति वित्तं नृपाणां वै न संशयः ५ पुरा रामो वनं यातो वर्षाण्येव चतुर्दश न्यवसत्पंचवक्ष्या च ससी
तः सह लक्षणाः ६ तत्रैव वसतस्त स्य रामस्य विजितात्मनः एव ह्येन हता लौभ्या दार्या सीता यशस्विनी ७ तेन दुः
खेन रामो सौमो ह्यमभ्यागतस्तदा गतवान् परमस्थानं कृपया पूर्णमानसः ८ भ्रमन् जटा युषमथोददर्शतं गता

युषं माययामानुषीं चेष्टां कुवोणो ब्रह्मवाक्यतः ९ कवं धोनिहतः पश्चाद्भूमतारण्यमध्यतः सुग्रीवेण समंतस्य सखि
 त्वंसमभूतदा १० वानराणामनीकामिरामार्थं गतानि च ततो हनुमाता दृष्ट्वा लंकायां नेतुं जानकी ११ रामसंज्ञाप
 नंतस्यैदं कर्म महत्कृतं समेत्य रामेण पुनः सर्वं तत्र निवेदितम् १२ अथ श्रुत्वा रामचंद्रो वाक्यं चैव हनूमता ॥ सु
 ग्रीवा तु मतेनैव प्रस्थानं समरोचयत् १३ स गत्वा वानरैः साद्वर्ती रं नंदनदीपते दृष्ट्वा न्निदुस्तरं रामो विस्मयोत्फुल्ललो
 चनः १४ आगाधो तितरामेष पादोभिश्च समाकुला उपायं नैव पश्यामि येनैव सुतरो भवेत् १५ लक्ष्मण उवाच आ
 दिदेवस्त्वमेवासि पुराणः पुरीषोत्तमः वकदालको मुनिश्चात्र वर्तत द्वीपमध्यगः १६ अस्मात्स्थानाद्योजनार्द्धेन
 अमस्तस्य राघव अनेन दृष्ट्वा ब्रह्माणो वहवोरघुनंदनं १७ तं पृच्छ गत्वा राजेन्द्र पुराणमृषिपुंगवम् इति तस्योदितं श्रु
 त्वा लक्ष्मणस्यातिशोभनं १८ जगाम राघवो दृष्ट्वा वकदालकमहा मुनिं प्रणाममुनिं मूर्द्धारामो विष्णुयथामरा
 १९ ज्ञात्वा मुनिस्ततो रामं पुराणं पुरुषोत्तमम् केनापि कारणेनैव प्रविष्टमानुषीतनुं २० उवाच स ऋषिस्तुष्टा कुतो
 रामस्त्वमागतः श्रीराम उवाच भवत्प्रसादतो विप्रतीरनंदनदीपते २१ आगतोऽस्मि ससैन्यान्त्रलंकां जेतुं सराक्षसा
 म् भवतश्चाभु कूलत्वीर्यते विप्रथामया २२ तदुपायं वद मुने प्रसादं कुरु सुव्रतं एतस्मात्कारणा देव प्रहृत्वांस

मुपागता २३ मुनिरुवाच कथयिष्या म्पहंरामं व्रतानामुतमं व्रतं कृतेन येन सहसा विजयस्ते भवेदुवम् २४ लंकां
जित्वा एषासांश्च शास्वतीं कीर्तिमास्यसि एकाग्रमनसो भूत्वा व्रतमेतत्समाचरे २५ फाल्गुणस्या सिते पक्षे वि
जयैकादशी भवेत् तस्या व्रते कृते राजन्विजयस्ते भविष्यति २६ निशं सयं समुद्रं च संतरिष्यसि राघवं विधितु
श्रूयतां रामव्रतस्यास्य फलप्रदा २७ दशम्यां दिवसे प्राप्ते कुंभमेकं नु कारयेत् हेमंतं राजतं वा पिताम्रं वा प्यथ
मृगमयं २८ स्थापयेच्छोभितं कुंभं जलपूर्णं सपल्लवम् तस्योपरि न्यसेदेव हेमं नारायणं प्रभुम् २९ एकाद
शी दिने प्राप्ते प्रातःस्नानं समाचरेत् निश्चलं स्थापयेत् कुंभं जलपूर्णं सपल्लवम् ३० तस्योपरि स्थितं देवं शंखच
क्रगदाधरम् दाडिमैर्नालिकेरैश्च पूजयेच्च विशेषतः ३१ सप्तधान्यान् यधस्वस्य यवान् उपरि विन्यसेत् गं
धधूपैस्तथा क्षीपैर्नैवेद्यैर्विविधैरपि ३२ कुंभापतद्दिनं रामनीयतो भक्तिभावतः रात्रौ जागरणं चैव तस्याग्ने
कार्ये यद्बुधः ३३ द्वादश्यां दिवसे प्राप्ते मार्तण्डस्योदये सति नीत्वा कुंभं जलोद्देशेन द्याः प्रस्त्रवणेन तथा ३४
तडागे स्थापयित्वा तु पूजयित्वा यथाविधिः दद्यात्सदैव तत्कुंभं ब्राह्मणे वेदपारगे ३५ कुंभेन सह राजद्रुमहा
दानानि दीपयेत् अनेन विधिना रामयूथपैः सह संगतः ३६ कुरु व्रतं प्रयत्नेन विजयस्ते भविष्यति इति श्रु

ए.म.
१६

त्वाततोरामो यथोक्तमकरोतदा ३७ कृतो वते सविजयी वभूवरघुनन्दनः प्रात्यासीताजितालंकारवरो निहत
स्तथा ३८ एतस्मात्कारणाद्विप्रकर्तव्यं विजयाव्रतं पठनाच्छ्रवणाच्चैव वाजिपेयफलं लभेत् ३९ ॥ इति श्रीस्व
दपुराणे फाल्गुणकृष्णपक्षे विजयेकादशीमाहात्म्यं समाप्तं ॥ श्रीराम उवाच ॥ एकादश्यास्तु महात्म्यं महा
पुण्यफलप्रदं ऋक्षे योगेन संयुक्ता कथय महामुने १ वशिष्ठ उवाच ॥ जया च विजया चैव जयंती पापनाशिनी सर्वपाप
हरा चैव कर्तव्या फलकांक्षिभिः २ एकादश्यां शुक्लपक्षे यदा ऋक्षं पुनर्वसुः नाम्ना सा तु जया ख्याता तिथीनामुत्तमा
तिथिः ३ तामुपोष्य नरः पापान्मुच्यते नात्र संशयः ४ अग्निष्टोमस्य यज्ञस्य फलं प्राप्नोति मानवा ४ मां धातो वाच यदा
तु शुक्लद्वादश्यां नक्षत्रं श्रवणं भवेत् विजया सा तदा प्रोक्ता तिथीनामुत्तमा तिथिः ५ तस्यां स्नात्वा सर्वतीर्थे स्नातो भवति
मानवः दानं सहस्रगुणितं तथा विप्रभोजनं ६ होमस्तथो यद्वा सहस्रफलदं स्मृतं तथा तु शुक्लद्वादश्यां प्राजापत्यं
जापते ७ जयंती नाम सा प्रोक्ता सर्वपापहरा तिथिः सप्तजन्मकृतं पापं स्वल्पं वा यदि वा बहु ८ तस्यां गोविन्दमभ्यर्च्य
लभते वाञ्छितं फलं यदा तु शुक्लद्वादश्यां पुष्यं भवति कर्हिचित् ९ तदा रासु महापुण्या कथिता पापनाशिनी ये
ददाति तिलप्रस्यं नित्यं सम्बत्सरं नरः १० उपवासं च तस्यां यः कुरुते तौ समौ स्मृतौ सगरेण ककुत्सेन धुंधुमारेण ग

धिगा ११ तस्यामारुधितः कृष्णोदतवानखिलांभुवं वाचिकांमानसांचैव कायकाच्चविशेषतः १२ सप्तजन्मकृतान्पाप
मुच्यतेनान्नसंशयः इमामेकामुपोष्यैवपुष्पनक्षत्रसंयुताम् १३ अश्वमेधसहस्रस्यफलंप्राप्नोतिमानवः स्नानदान
जपोहोमःस्वाध्यायीदेवतार्चनम् १४ यदस्यांक्रियतेकिंचित्तत्सर्वंचाक्षयंभवेत् पुरुषैस्तुविशेषेणकर्तव्याफलम्
काक्षिभिः १५ फाल्गुनेतुविशेषेणविशेषःकथितोऽनृपः आमर्दकीमृतंपुण्यंविष्णुलोकफलप्रदं १६ आमर्दकीम
योगत्वाज्जगरांतत्रकारयेत् कृत्वाजागरांतरत्रैगोसहस्रफलंलभेत् १७ मांधातोवाच आमर्दकीकदाह्येपाउत्पन्ना
द्विजसतम एतत्सर्वंसमाचक्षुपरंकौतुहलंहिमे १८ कस्मादिदंपवित्रात्र कस्मात्पापप्रणाशिनी कस्माज्जागरांकृत्वागो
सहस्रफलंलभेत् १९ वशिष्ठउवाच कथयामिमहाभागयथेयंवहुपुण्यदा आमर्दकीमहावृक्षंसर्वपापप्रणाशनं २०
एकार्णावपुराजातेनष्टेस्यावरजंगमे नष्टेदेवासुरगणेप्रणष्टेनामराक्षसे २१ तत्रदेवाधिवेशःपरमात्मासुनातनः जजाप
वत्परममात्मनःपरमंपदं २२ ततोऽस्यजयतीव्रह्मसुखाक्षरसमप्रभः शीवनाद्विदुरुत्पन्नःसमुभौनिपपातह २३ त
स्माद्विदोःसमुत्पन्नःस्वयंधात्रीनगोमहान् शारवाप्रशारवावृक्षःफलभरिणानम्रितः २४ सर्वेषांचैववृक्षाणामादिरोहः
प्रकीर्तितः ब्रह्माण्डममृतजतस्मात्समंस्पृष्ट्वासृजत्प्रजा २५ देवदानवगंधर्वयक्षराक्षपन्नगान् असृजद्भृगवान्देवोमानु।

पांश्चतथामलान् २६ आजगमुस्तत्र देवास्ते यत्र धात्री हरी प्रिया तां दृष्ट्वा ते महाभाग परं विस्मयमागताः २७ न जानीम इमं
 दृदि स्तुतयंतोऽपि संस्थिताः एवं चिंतयतां तेषां वागुवाच शरीरिणी २८ आमर्दकी न गोह्येषां वैष्णवानां सुखावहः अस्य
 संस्मरणादेव लभेद्गोदानजं फलम् २९ स्पर्शनाद्विगुणा पुण्यत्रिगुणं भक्षणतथा तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सेव्या आमर्दकी
 सदा ३० सर्वपापहरो प्रोक्ता वैष्णवानां विशेषतः तस्या मूले स्थितो विष्णुस्तद्वेदेनागरक्षसाः ३१ स्कंधे च भगवानुद्रः
 संस्थितः परमेश्वरः शारखा सुमुनयः सर्वे प्रशाखा सुच देवताः ३२ पत्रेषु वसवो देवाः पुष्पेषु मरुतस्तथा प्रजानां पतयः
 सर्वे फलेष्वेवं व्यवस्थिताः ३३ सर्वदेवमयी ह्येया धात्री वै कथिता मया तस्मात्पुण्यतमा ह्येषा विष्णुभक्तिपरायणेः ३४
 सेवितव्या प्रयत्नेन ह्यदृश्यां तु विशेषतः इति श्रुत्वा तु तां वाणीं मृगमयश्चातिविस्मिताः ३५ ऋषय उचुः को भवान्न हि
 जानामि कस्मात्कारणतां गतः देवो वा यदि वा चान्यः कथय स्वयं यातयं ३६ भगवानुवाच यः कर्ता सर्वभूतानां भुवनानां
 च सर्वशः विस्मिता न्निबुधान् दृष्ट्वा सो हं विष्णुः सनातनः ३७ तच्छ्रुत्वा देव देवस्य भाषितं ब्रह्मणः सुता अनादिनिध
 नं देवस्तोतु समुपचक्र सुः ३८ अंतर्भूतात्मभूता य आत्मने परमात्माने अत्युता य नमो नित्यं अनन्ता य नमो नमः ॥
 ३९ दामोदराय शुचये यज्ञेशाय नमो नमः नमो मया परीक्ष्यन्नजगद्भाममहात्मने ४० नमो देवाधिदेवाय माधवा

यनमोनमः एवंस्तुतस्तत्तलेभ्यस्तुतोषभगवान्हरिः ४१ प्रत्युवाचमहर्षिस्तामभिष्टं वैददामिवः ऋषयउचुः॥ य
दितुष्टोसिभगवन्नस्माकंहितकाम्यया ४२ व्रतकिंचित्समारब्धाहिस्वर्गमोक्षप्रलप्रदं धनधान्यप्रदोनित्यं ।
आत्मनस्तुष्टिकारणं ४३ अल्पायासंवद्दफलेव्रतानामुतमं व्रतम् कृतेनयेनदेवेशविष्णुलोकेमहीयते ४४
विष्णुरुवाच फाल्गुणस्यामलेपक्षेपुष्येणैकादशीयदा भवेत्साचमहापुण्यामहापातकनाशनी ४५ विशेषतः ।
स्तुकर्तव्याशृणुध्वं द्विजसत्तमः आमर्दकीचसंप्राप्यजागंतत्रकारयेत् ४६ सर्वपापविनिर्मुक्तोगोसहस्रफलं
लभेत् एतद्वः कथितं विप्राव्रतानामुतमं व्रतम् ४७ अर्चयित्वाच्युतंतस्यां विष्णुलोकान्नविच्युतिः ऋषयउचुः ॥
व्रतस्यास्यविधिं ब्रूहिपरिपूर्णं कथं भवेत् ४८ केमंत्राः केनमस्काराः केदेवाश्चप्रकीर्तिताः कथं दानं कथं स्ना
नं कथं पूजाविधिस्मृतः ४९ अर्चनस्यतुयोमंत्रः कथयस्वयथातथम् । विष्णुरुवाच । श्रूयतां योविधिस्तस्य
व्रतस्येचविचक्षणः ५० नकस्यचिन्मयारब्धातोवदाम्येतत्तद्विजोतमाः नवम्यांनियमश्चैव दशम्यांचैव सं
यमः ५१ एकादश्यांनिराहारः स्थित्वाचैवापरेहनि मोक्षेहपुण्डरीकाक्षः शरणांमेभवाच्युतः ५२ इति
कृत्वातुतियमंदंतधावनपूर्वकं नालोकयेच्चपतितान्पापिष्ठांश्चाप्यधार्मिकान् ५३ दुर्वतान्भिन्नमर्षं

दान्परद्वाराप्रधर्षका अपरान्ततः स्नानं कारयेद्विधिवद्बुधः ५४ नद्यांतडागेकूपेवागृहेवाहियतात्म
 वान्मृतिकालेपनंपूर्वततः स्नानंतु कारयेत् ५५ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविस्तृक्तेवसुंधरेमृतिकेहरमेपापंजन्मपादु
 षुतं कृतं ५६ मृतिकामंत्रः त्वमायः सर्वयोनीनांजीवनंयक्षराक्षसां स्वेदजोद्विजजातीनांरसानांपतयेनमः
 ५७ स्नातोहंसर्वतीर्थेषुमहत्पुन्यप्रदेशेषु च नद्यांचदेवखातेषुइदंस्नानंचमेभवेत् ५८ स्नानमंत्रः जामद
 ग्न्यंतथाचैवकारयित्वाहिरण्मयं कर्षकस्यसुवर्णंचतदद्वौर्द्धनवापुनः ५९ गृहमानत्यपश्चाच्चपूजाहोमंच
 कारयेत् ततश्चामर्दकीमच्छेत्सर्वापस्करसंयुतः ६० आमर्दकीमधोगत्वापरिशोध्यसमंततः स्थापयेत्स
 जलंकुंभअत्रणंमंत्रपूर्वकम् ६१ पंचरत्नंसमोपेतंदिव्यगंधसुवासितं चत्रोपाहेनैवस्त्रयुतश्रीचंदनसमर्चि
 तम् ६२ श्रीमालालंवितग्रीवंसर्वधूपोपधूपितं दीपमालाकुलंकुर्यात्सर्वतःसुमानोहरम् ६३ तस्योपरिन्यसे
 त्पात्रदिव्यलाजाप्रभूरिकं पात्रोपरिन्यसेद्देवंजामदम् महासुमम् ६४ विशोकायनमः पादौजानुनीविश्व
 रुपिणो उग्रायततोपूरुकटिंदामोदरायच ६५ उदरंयप्रनाभायउरःश्रीवत्सधारिणो चक्रीणोचामबाहुं
 चदक्षिणो गदिनेनमः ६६ वैकुण्ठायनमः कण्ठमास्यंयज्ञमुखायच नासासुखैकनिधयैवासुदेवायच

क्ष. पी ६० ललाटे वामनायेति सर्वमंगं प्रपूजयेत् ६० पूजामंत्रः ततो देवाधिदेवाय अर्घ्यं चैव प्रदापयेत् फलेन
चैव शुभ्रेण भक्तियुक्तेन चेतसा ६१ नृत्यैर्गोतैः सवादित्रैर्धर्माख्यानवरैरपि नमस्ते देवदेवेश जामदग्न्यनमो
सुते ७० गृहाणां धर्मपादतं आमल्या सहितो धुना इत्यर्घ्यमंत्रः ततो जागरणं कुर्याद्भक्तियुक्तेन चेतसा ७१ नृत्यै
र्गोतैः सवादित्रैर्धर्माख्यानवरैरपि वैष्णवैश्चतथारव्यातैः क्षपयेत्सर्वरीमिमाम् ७२ प्रदक्षिणं ततः कुर्याद्द
मल्यां विष्णुनामभिः अष्टाधिकशतं चैव अष्टाविंशतिरेव च ७३ ततः प्रभातसमये कृत्वा नीरांजनं हरेः ब्राह्म
णं पूजयित्वा तु सर्वतस्मै निवेदयेत् ७४ जामदग्न्यघटं च त्र्यम्बकं यन्मनुष्यं न हौ जामदग्न्यस्वरूपेण प्रीयतां मम
केशवः ७५ ततश्चामर्दकी स्पृष्टा कृत्वा चैव प्रदक्षिणं स्नानं कृत्वा विधानेन ब्राह्मणं भोजयेत्ततः ७६ ततश्च
स्वपमग्नीयां कुंडं वेत समन्वितः एवं कृतेन पुण्यं तत्सर्वं कथयामि ते ७७ सर्वतीर्थेषु यत्पुण्यं सर्वदानेषु यत्फलं
सर्वयज्ञाधिकं चैव लभते नान्न संशयः ७८ एतद्वः सर्वैः चक्रुः सर्वमशेषतः श्रीकृष्ण उवाच एतथा त्वमपि रा
राजेंद्र कर्तुं महस्य शेषतः ७९ व्रतमेतद्गुराधर्वं सर्वपापप्रमोचनम् इति श्रीब्रह्माण्डपुराणे आमर्दकी जागर
णं फाल्गुण शुक्लैकादशी महात्म्यं संपूर्णम् ६। युधिष्ठिर उवाच फाल्गुणस्य सिते पक्षे शुक्लाह्यमर्दको म

ए.
म.
१८

या चैत्रस्य कृष्णपक्षे तु कीर्तनामेकादशी भवेत् १ श्रीकृष्ण उवाच शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि ह्याख्यानं पापनाशनं य
त्त्वो मसो व्रती तृष्टो मां धाता चक्रवर्तिना २ मां धातो वाच भगवान् श्रोतुमिच्छामि लोकानां हितकाम्यया चैत्रस्य
प्रथमे पक्षे किं नामैकादशी भवेत् ३ कोविधिः किं फलं तस्या कथयस्व प्रसादतः लोमस उवाच शृणु त्वं राज
शार्दूलकाम दां सिद्धिदायिनी ४ कथां विचित्रां शुभगां पापघ्नीं मोक्षदायिनीं पुरा चैत्ररथोद्देशे अप्सरोगण
सेविते ५ वसंतसमये प्राप्ते पुष्पिते विपिनेऽमले गंधर्वकन्यास्तत्रैव रमन्त्यः सह किन्नरैः ६ पाकशाशनमु
ख्याश्च क्रीडन्ति स्म दिवौ कसा नापरं सुखदं किंचिद्विना चैत्ररथं वनं ७ तस्मिन् च नेतुमुनयस्तपति बहुलास्त
पः सह देवैस्तमद्यवारमते माधवेतदा ८ एको मुनिवरस्तत्र मेधावी नाम नामतः अप्सरांतं मुनीवरं मोहता
योपचक्रमे ९ मंजुघोषे तु विख्याता भावं तस्य विचिन्वति कौशमात्रं स्थिता तस्य भयादाश्रमसंनिधौ १०
गायन्ति मधुरं साधुपीडयन्ति विपंचिका गायन्तीतामथालोक्य पुष्पचंदनवेष्टिताम् ११ कामोपि विजयाकां
क्षी शिवभक्तान्मुनीस्वरान् तस्याः शरीरे संविश्य शिवं वैरमनुसरन् १२ कृतभ्रुवधनुः कीटीगुणं कृत्वा
कदाश्चकं मार्गरी नयने कृत्वा कामदेवो यथाक्रमं १३ कुचौ कृत्वा परिकरौ विजयायोपसंस्थितः ।

मंजुघोषाभवतत्रकामस्यैववरुथिनी १४ मेधाविनंमुनिं दृष्ट्वासापिकामेनपीडिता यौवनोद्भिन्नदेहेसौमेधा
व्यतिराजते १५ सितोपवीतसवितौदंडस्मरद्वापरः मेधावीनिवसतत्रचावनस्याहामेशुभे १६ मंजुघोषास्थि
तातत्रदृष्ट्वातंमुनिपुंगवम् मदनस्यवशंप्राप्तमंदमंदमगायतः १७ रणद्वलयसंयुक्तासिंजन्तुपरमेखला गायंती
तांतथाभूतां विलोक्यमुनिपुंगवः १८ मदनस्यचसैन्येननीतोमोहवशंवलात् मंजुघोषासर्मगत्य निंदष्ट्वातथावि
धं १९ हावभावकदाक्षैश्चमोहयामासचांगना अथसंस्थाप्यवीणांसासस्वजेतुंमुनीश्वरम् २० वल्लीचाकसिता
वृक्षंवातवेगेनवेपितं सोपिरेमेतयासाद्धंमेधावीमुनिपुंगवः २१ मदनस्यचसैन्येननीतोमोहवशंवलात् तस्मिन्ने
ववनोद्देशेदृष्ट्वातदेहमुतमं २२ शिवतत्त्वगतंचितंकामतत्त्वंवसंगतं ननिशांनदिनंसोपिरममाणोतिकाशुकः
वुधेरुजशादंलमोहितोदेवमायया बहुलाश्रगतः कालोमुनेराचारलोपकः २३ मंजुघोषादेवलोकांगमनायोपन्न
क्रमे गच्छंतिप्रत्युवाचाथरमंतंमुनिपुंगवम् २४ आदेशोदीयतां ब्रह्मस्वधामगमनायमे मेधाव्युवाच अद्यैवत्वं
समायाताप्रदोषादौवरपसरे २५ यावत्प्रभातसंध्यास्यातावत्तिष्ठममांतिके इतिश्रुत्वामुनेवाक्यंभयभीतावभू
वसा २६ पुनर्वैरमयामासतमृषिं ऋषिसतमं मुनिशायभयाद्गीताबहुलान्परिवत्सरात् २७ वर्षाणांपंचपंचाशंतव

ए. मे. मासदिनत्रयं सारे मे मुनिना तस्य निसाद्धे मिव चाभवत् २९ सातं पुनरुवाचा यतस्मिन्काले गते मुनिं आदेशो दीयतां
२० ब्रह्मनांतव्यस्वगृहं मया ३० मेधाव्युवाच प्रातः कालो धुनैवात्र श्रूयतां वचनं मम कुर्वे संध्यारतिं यावता वत्सु स्थि
रभव इति श्रुत्वा मुनेर्वाक्यं भयानंद समाकुला स्मितं कृत्वा तु सा किंचित्प्रत्युवाच सविस्मिता ३२ अप्सरा उवाच किं
पत्प्रमाणं विप्रेन्द्र न च संध्या गतानघ मयि प्रसादं कृत्वा तु गतः कालो विचार्यता ३३ तस्यास्तद्धचनं श्रुत्वा विस्मयोत्फुल्ल
लोचनः संध्याया हृदिविप्रेन्द्रः प्रमाणं म करोत दा ३४ समानं पंचपंचाशद्गतास्तस्य तया सह चुक्रोश सतदा तस्मै ज्वा
लामालीव भूवह ३५ नेत्राभ्यां विस्फुलिंगान्समुंचमानो तिकोपनः कालरुपां तु तां दृष्ट्वा तपसः क्षयकारिणीं ३६ दुःखा
र्जितं ममतपो नीतं तदनया क्षयं सकोपो षो मुनिस्तत्र प्रत्युवाचा कलेंद्रियः ३७ तां शशापायं मेधावीपैशचित्त्वं भवाप्रिये
धिकां पापेदुराचारे कलटे पातकप्रिये ३८ तस्य शापेन दग्धा सा विनया वनता स्थिता प्रशादं कुरु विप्रेन्द्र शापस्यानुग्रहं
कुरु ३९ सतां संगोहि भवति वचोभिः सप्तभिः पदैः त्वया सह मम ब्रह्म नृगताश्च बहुवत्सर ४० एतस्मात्कारणात्स्वा
मिन्प्रसादं कुरु सुव्रत मुनिरुवाच शृणु मे वचनं भद्रेशापा नुग्रहकारकं ४१ किं करोमि त्वया पापे क्षयं नीतं महतपः चैत्र
स्य कृष्णपक्षे या भवत्येकादशी शुभा ४२ पापमोचनिकानामसर्वपापक्षयं करी तस्या व्रते कृते सुभ्रुपि शाचत्वं गमिष्य

ति ४३ इत्युक्तातां समेधावीजगामपितुरश्रमं तमागतं समालोक्य च वनः प्रत्युभासतः ४४ किमेतद्विहितं पुत्रत्वया
पुण्यक्षयः कृतः मेधाव्युवाच पापं कर्म कृतं तातरमिता वासरमया ४५ प्रायश्चित्तं ब्रूहि मय्येन पापक्षयो भवेत्
अवन उवाच चैत्रस्य त्वसिते यक्षे नाम्ना वै पापमोचिनी ४६ अस्या व्रते कृते पुत्रपापराशिः क्षयं व्रजेत् इति श्रुत्वा
पितुर्वाक्यं कृतं तेन व्रतोत्तमम् ४७ गतं पापक्षयं तस्य पुण्ययुक्तीव भूवसः साप्येवं मंजुघोषा च कृत्यैतद् व्रतमुत्तमम् ॥
४८ पिशाचत्वाद्वितीर्मुक्ता पापमोचनिका व्रतात् दिव्यरूपधरा सा वै गतानां कं वरा सरा ४९ लोमश उवाच पाप
मोचनिका राजन् गोसहस्रफलप्रदा ब्रह्महाहे महारी च सुरपी गुरुतल्यगः ५० सोऽपि पापाद्वितीर्मुक्तो भवत्येव न।
संशयः इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे चैत्रकृष्णयक्षे पापमोचनिका माहात्म्यं समाप्तम् १ अधिष्टि उवाच वासुदेवनम
स्तुभ्यं कथयस्व ममाग्रतः चैत्रस्य शुक्लपक्षे तु किन्नामैकादशी भवेत् १ श्रीकृष्ण उवाच शृणु धैर्यमना राजन् क
थां मे तां पुरातनीं वशिष्ठो मम कथयत्यादिली पापपृच्छते २ दिलीप उवाच भगवंच्छ्रोतुमिच्छामि कथयस्व प्रशाद
तः चैत्रस्य शुक्लपक्षे तु किन्नामैकादशी भवेत् ३ वशिष्ठ उवाच चैत्रस्य शुक्लपक्षे तु कामदाना मनामतः एकादशी
पुण्यतमा पापैर्धनदवानला ४ ऋणराजन् कथां मे तां पापघ्नीं पुण्यदायिनीं पुराणागपुरे रम्ये हेमरत्नविभूषिते ५।

पुरे तस्मिन् पुंडरीको राजा राज्यं चकार ह पुण्डरीकमुखानागानि वसंति मंदोत्कटा ६ गंधर्वैः किं नरे श्वैव अप्स
रोभिः ससेव्यते वरा पसरा तुललिता गंधर्वो ललितस्तथा ७ उभौरागेण संसक्तौ दंपती कामपीडितौ रेमाते स्वगृ
हे रम्ये धनधान्ययुतौ तथा ८ ललितायाश्च हृदये गंधर्वो वसते सदा हृदये तस्य ललिता निवसत्येव भामिनी ९
एकदा पुण्डरीकाद्याः क्रीडंति सदसि स्थिताः गीतगानं प्रकुरुते ललिता दपितां विना १० पदबंधस्खलज्जिह्वा
वभूवललितां स्मरन् मनोभावं विदित्वा सकर्कोटकनागसतमः ११ पदबंधच्युतं तस्य पुंडरीके न्यवेदयत् ॥
श्रुत्वा कर्कोटकवचः पुंडरीको भुजंगराट् १२ क्रोधसंरक्तनयनो वभूवातिभयंकरः शशपललितं तत्र गा
यंतं मदनातुरम् १३ राक्षसो भवदुर्वुद्धे क्रव्यादः पुरुषादकः पतः पत्नीवशेया तो गायमानो यमाग्रतः १४ वच
ना तस्य राजेन्द्र रक्षोरूपो वभूव ह रोद्राननो विरुपाक्षो दृष्टरूपो भयंकरः १५ बाहुयोजनविस्तीर्णो मुखं कंदर
सन्निभम् चन्द्रसूर्ये निभेनेत्रे ग्रीवापर्वतसन्निभा १६ नासारंध्रौ तु विवरौ अधरौ योजनाद्वौ शरीरं तस्य
राजेन्द्र उच्छ्रितं योजनाष्टकम् १७ इदृशो राक्षसः सो भूद्वुजानः कर्मणः फलम् ललिता तमथा लोक्य स्वपतिं
विकृताकृतिं १८ चिंतयामास मनसा दुःखेन महता हृता किं करोमि क्व गच्छामि पतिः पापेन पीडितः १९

इति संचिंत्य मनसान् मेलभते तु सा च चारपतिना साद्धं ललिता गहने वने २० वभ्राम विपिने दुर्गे कामरूपः
सरसः निर्घृणः पापनिरतो विरूपः पुरुषादकः २१ न सुखं लभते रात्रौ न दिवा पापपीडितः ललिता दुः
खिता तीव्रपतिं दृष्ट्वा तथा विधम् २२ भ्रमंती तेन साद्धं सारुदंती गहने वने कदाचिद्विध्य शिखरे चरंतौ बहु
कौतुके २३ ऋक्षं शृंगमुने सत्रं दृष्ट्वा श्रमपदं शुभम् शीघ्रं जगाम ललिता विनया वनता सती २४ प्रत्युवा
च मुनिं दृष्ट्वा कात्वं कस्य सुता शुभे किमर्थमिह चापाता सत्यं ब्रूहि ममाग्रतः २५ ललितो वाच वीरधन्वे
ति गंधर्वः सुता तस्य महात्मनः ललितानाम मां विद्विषतार्थमिह चागता भर्ता मेशापदोषेन राक्षसो भून्महामु
ने रोद्रूपं दुराचारं तदृष्ट्वा नास्ति मे सुखं २६ सांप्रतं साधि मां ब्रह्मन् प्रायश्चित्तं वद प्रभो येन पुण्येन विप्रेन्द्र राक्ष
सत्वा द्विजो ज्यते २७ ऋषिरुवाच चैत्रमासस्य रंभोरु शुक्लपक्षे सति सांप्रतं कामदेवा दशैनाम्ना त्वं प
द्मललिता पिसा २८ कुरुष्व तद्गतं भद्रे विधिपूर्वमयोदितं तस्या व्रतं स्य तत्पुण्यं स्वभक्त्यै च प्रदीयताम् ३०
दत्ते पुण्ये क्षयेत स्य शापदोषो विनश्यति इति श्रुत्वा मुनेर्वाक्यं ललिता हर्षिता भवत् ३१ उपोष्यैकादशीं
जन्मादशीं दिवसे तदा विप्रस्यैव समीपे तु वासुदेवस्य चाग्रतः ३२ वाक्यमूचे तु ललिता स्वयत्पुतारणा यदे

ए.
म.
२२

मया तु यद्भूतं चीर्णं कामदाय उपोषणात् ३३ तस्यापुण्यप्रसादेन गच्छत्वस्य पिशाचता ललितावचनादेव व
र्तमाने तु तक्षणे ३४ गतपापः सललितो दिव्यदेवं वभूव ह राक्षसत्वं गतं तस्य प्राप्ता गंधर्वता पुनः ३५ हेमरत्न
समाकीर्णं रेमे ललितया सह तौ विमान समारुढौ पूर्वरूपाधिकावुभौ दंपती अतिशोभा द्वौ कामदाया प्रभावता
इति ज्ञात्वा नृपश्रेष्ठ कर्तव्येषां प्रयत्नतः ३७ लोकानां च हितार्थाय तवाग्रे कथिता मया ब्रह्महत्यादि पापघ्नी पि
शाचत्वं विनाशिनी ३८ नातः परतरा कांचिन्नै लोके सचराचरे पठनाच्छ्रवणाद्राजन्वाजिपेयफलं लभेत् ३९
इति श्री वाराहपुराणे चैत्रशुक्ला कामदेवा दशमहात्म्यं समाप्तम् ७। युधिष्ठिर उवाच। वैशाखस्यासिते पक्षे।
किन्नामैकादशी भवेत् ब्रूहितस्याश्वमाहात्म्यं वा सुदेवनमोक्तं १। श्रीकृष्ण उवाच। सौभाग्यदायिनी राज
निहलोके परत्र च वैशाखे कृष्णपक्षे तु नाम्ना चैव वरुथिनी २ वरुथिन्या व्रते नैव सौख्यं भवति सर्वदा पाप
हानिश्च भवति सौभाग्यप्राप्तिरेव च ३ दुर्भगाया करोत्येनां शास्त्री भाग्यमवाप्नुयात् लोकानां चैव सर्वेषां भु
क्तिमुक्तिप्रदायिनी ४ सर्वपापहरा नृणां गर्भवाशनिर्हंतं नी वरुथिन्या व्रते नैव मां धाता स्वर्गतिं गतः ५ धुंधु
मारादयश्चान्ये राजानो बहवस्तथा ब्रह्मः कपालनिर्मुक्तो वभूव भगवान्भवः ६ दशवर्षसहस्राणि तपस्तप्यति

यो न रीतुल्यं पलमाप्नोति वरुथिन्या व्रतान्नरः ७ श्रद्धावान्यस्तु कुरुते वरुथिन्या व्रतान्नरः वाञ्छितं लभते सो वा इह
लोके परत्र च ८ पवित्रा पावनी ह्येषामहापातकनाशिनी भुक्तिमुक्तिप्रदा चैव कर्तृणां नृपसत्तमः ९ अश्वदाना
नृपश्रेष्ठ गजदानं विशिष्यते गजदाद्रूमिदानं स्वर्णदानं ततो धिकम् १० ततः सुवर्णदानाद्भूतिलदानं विशिष्यते
तिलदानादन्नदानं तस्मादपि विशिष्यते ११ अन्नदानात्परं दानं न भूतो न भविष्यति पितृदेवमनुष्याणां तृप्तिर
न्नेन जायते १२ तत्समं कविभिः प्रोक्तं कन्यादानानृपो तम धेनुदानं च तत्तुल्यं मित्याह भगवान्स्वयम् १३ प्रोक्ते
भ्यः सर्वदानेभ्यो विद्यादानं विशिष्यते तत्फलं समवाप्नोति नरः कृत्वा वरुथिनीम् १४ कन्यावित्तेन जीवन्तियेन
रः पापमोहिताः क्षीणपुण्याश्च गच्छन्ति निरयं पातनायुतम् १५ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन न ग्राह्यं कन्यकाधनम् कन्या
पुण्येन यो दद्याद्यथा शक्तिखलं कृतां १६ तत्पुण्यं संख्या नृपते चित्रगुप्ते न वेत्स्यलम् तत्तुल्यफलमाप्नोति नरः कृ
त्वा वरुथिनीम् १७ कांश्यं मांसं मसुरान्नं चणकां चोद्वंस्तथा शकं मधुपरान्नं च पुनर्भोजनमैशुनम् १८ परापवा
देषु शून्यं स्तेयं हिंसां तथा रतिम् क्रोधाद्यं नृतवाक्यं च एकादश्यां विवर्जयेत् १९ कांस्यां मांसं मसुराश्च तैलं वित्तं
भाषणं व्यापारं च प्रवासं च पुनर्भोजनमैशुनम् २० सुरापानं तथा दौर्द्रदृष्ट्यां परिवर्जयेत् अनेन विधिना राज।

निहितावैव रुधिनी २१ रात्रौ जागरणं कृत्वा पूजितो मधुसूदनः सर्वपापविनिर्मुक्तो स्तेयांति परमां गतिं २२ त
 स्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्तव्या पापभीरुभिः क्षयारितनया द्वातीतेन रदेव रुधिनी २३ पठनाच्छ्रवणाद्राजनो सहस्रफ
 लं लभेत् सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोके महीयते २४ इति श्री भविष्योत्तरपुराणे वैशाखे कृष्णवर्षे रुधिन्येकादशी
 माहात्म्यं समाप्तम् अर्जुन उवाच वैशाखे शुक्लपक्षे तु किं नामैकादशी भवेत् किं फलं को विधिस्तस्य एतद्वि
 स्तरतो वद १ श्री कृष्ण उवाच वशिष्ठेन पुरा प्रोक्ता रामाय च महात्मने तदहं संप्रवाक्षामि नराणां हितकाम्यया २॥
 श्री रामो वाच भगवन् श्रोतुमिच्छामि व्रतानां मुतमं व्रतं सर्वपापक्षयं करं सर्वदुःखनिवृत्तनं ३ मया दुःखा
 निभुक्तानि सीता विरहजानितु ततो हं भयभीतोऽस्मि पृच्छामि त्वामहामुने ४ वशिष्ठ उवाच साधु पृष्टं त्वया राम
 तवैषानैष्टि कीमतिः त्वन्नामग्रहणे नैव पूज्यो भवति मानवः ५ तथैवेकं ययिष्यामि लोकानां हितकाम्यया प
 वित्रां पावनानां च व्रतानां मुतमं व्रतम् ६ वैशाखस्य सिते पक्षे या वैतेकादशी भवेत् मोहिनी नाम सा प्रोक्ता सर्वपा
 पहरा ७ मोहजालात्प्रमुच्येत पातकानां समूहतः अस्या व्रतप्रभावेन सत्यं सत्यं वदाम्यहं ८ अतः कारणातो
 राम कर्तव्यैषा भवादृशीः पातकानां क्षयकरि महोदुःखविनाशिनी ९ शृणु धैर्यमना राम कथां पापहराम् पराम्

यस्याश्रवणमात्रेण महापापमप्राणशयति १० सरस्वत्यास्तटे रम्ये पुरी भद्रावती शुभा दुतिमान्नाम नृपतिस्तत्र राज्यं
करोति वै ११ सोमवंशोद्भवो रामधृतिमान्सत्यराक्रमः तत्र वै श्योनिवसति धनधान्यसमृद्धिमान् १२ धनपालर
तिख्यातः पुण्यकर्मप्रवर्तकः दानसत्रप्रयानां च तडागारामकारकः १३ विष्णुभक्तिरतस्यास्य तस्यासत्यं च पु
त्रका सस्यमान्धुतिमांश्चैव मेधावी सुकृती तथा १४ पंचमो धृष्टवृद्धिश्च महापापरातः सदा परस्त्रीसंगनिरतो
विटगोष्ठीविशारदं १५ धृतो दिव्यसनासक्तः परस्त्रीरतिलालसः न देवानर्चति कुधीर्न पितृन् न द्विजानपि १६
अन्यायवर्ति दुष्टात्मा पितुर्द्रव्यक्षयंकारः अभक्ष्यभक्षकश्चैव सुरापानरातः सदा १७ वेश्याकण्ठे क्षिप्तबाहुः ग
च्छति स्य चतुष्पथे पित्रानिः काशितो गेहात्परित्यक्तश्च बांधवै १८ स्वदेहभूषणान्येव क्षयं नीतानि तेनैव ॥ ग
णिकाभिः परोत्पत्तो निर्दितश्च धनक्षयात् १९ ततः श्रितापरोजातो वस्त्रहीनः शुधार्दिता किं करोमि क्व गच्छा
मि केनोपायेन जीव्यते २० तत्स्मरत्वं समारब्धं तस्मिन्नेन गरे पुनः गृहीतो राजपुरुषो मुक्तश्च पितृगौरवात् ॥ २१
पुनर्वद्धः पुनस्तप्तः पुनर्वद्धः स संभ्रमात् धृष्टवृद्धिदुराचारी निवद्धो निगडैर्दृष्टैः २२ कशाघाते स्नादि तश्च
पीडितश्च पुनः पुनः एव मुक्ता ततो राजा मोचितो दृढबंधनात् २३ न स्थातव्यं मदीये स्मिन्त्वयाराष्ट्रे कथंचनः

ए.
म.
२४

निर्जगामभयातस्यततोसौगहनंवनं २४ श्रुतृषीपीडितोरजन्नितश्चेतश्चधावतः सिंहवन्निर्जघातासौमृगशू
करतितिरान् २५ आमिषाहारनिरतोवनेष्टतिसर्वदा करेसरसमं कृत्वा निषंगं पृष्टिसंगतं २६ आरण्यचारि
णोहंति पक्षिणाश्चत्तुष्पदान् चकोरांश्चमयूरांश्चकंकतितिरमूषकान् २७ एतानन्यान्हंति नित्यं धृष्टधी
नियतो धृणः पूर्वजन्मकृतैः पापैर्निमग्नः पापकर्दमे २८ दुःखशोकसमाविष्टौ चिंतयंश्चाप्यहनिशं कौडिन्य
स्याश्रमं प्रापः पुण्युण्यागमात्कचित् २९ माधवे मासि जान्हव्यां कृतं स्नानं तपो धनं सददर्शं धृष्टबुद्धिविधिं दृष्ट्वा
तथैव च ३० तद्वस्त्रविंदुस्पर्शनगतः पापो हताशुभः कौडिन्यस्याग्रतः स्थित्वा प्रत्युवाच कृतं जलि ३१ धृष्टबु
द्धिरुवाच केनोपायेन मे ब्रह्मन्यापादस्माच्च निःकृतिः तदहं श्रोतुमिच्छामि यथा वदन्नु पूर्वसः ३२ कौडिन्य
उवाच शृणु चैकामना भूत्वा येन पापक्षयस्तव वैशाखस्य सिते पक्षे मोहिनी नाम विश्रुता ३३ एकादशी व्र
तं तस्याः कुरुमहाक्यं नोदितः मेरुतुल्या निपापानि क्षयं न पतिदेहिनां ३४ बहुजन्मार्जितान्येषामोहिनी समु
पोषिता इति वाक्यं मुनेः श्रुत्वा विधिं दृष्ट्वा तथैव च ३५ व्रतं च कारविधिवत्कौडिन्यस्योपदेशतः व्रते कृते
नृपश्रेष्ठ गतपापा वभूवसः ३६ दिव्यं देहस्ततो भूत्वा गरुडोपरि संस्थितः जगाम वैष्णवं लोकं सर्वोपद्रववर्जितः

३० एतादृशमचंद्रउत्तममोहिनीव्रतं नातः परतरकिंचिन्निलोकोसचराचरे ३८ यज्ञादितीर्थदानानिक
लानाहंतिषोडशीं पठनाच्छ्रवणाद्राजनीसहस्रफलंलभेत् ३९ इति श्रीकूर्मपुराणवैशाखेषुक्लमोहि
नीमाहात्म्यसंपूर्णम् । युधिष्ठिर उवाच ज्येष्ठसहस्रपक्षेतुकिं नामैकादशीभवेत् श्रोतुमिच्छामिमाहात्म्यं ।
त्वं वदस्व जनार्दन १ श्रीकृष्ण उवाच साधुपृष्टं त्वयाराजल्लोकानां हितकाम्पया बहुपुण्यप्रदा ह्येषामहापातक
हानिदा २ अपरा नामराजेंद्र अकृताफलदायिनी लोके प्रसिद्धा तां याति अपरां यस्तसेवते ३ ब्रह्महत्याभिभू
तेऽपि गोत्रहाभ्रुणाहातथा परापवादवादी च परस्त्रीरसिकोऽपि च ४ अपरासेवनाद्राजन्विपाप्मा भवति ध्रुवं कू
टसाक्ष्यं वदेद्यस्तुलाकूटं करोति यः ५ कूटवेदं पठेद्विप्रं कूटशास्त्रं तथैव च ज्योतिषी कूटगणकः कूटपूर्वद्वो
न्मिषक् ६ कूटसंगः पुमान्नेते विज्ञेयानरकौकसः अपरासेवनाद्राजन्यापयुक्ता भवंति ते ७ ब्राह्मणा ब्रह्मविद्यां ये
न पठंति न रक्षंते यांति नरकं घोरं यावच्चंद्रदिवाकरो ८ तेषां शास्त्रविहीनानां निष्कृतीर्नास्ति भारत क्षत्रियास्त्यक्त
युद्धाये पलायनपरवृत्तः ९ तेषांति नरकं घोरं पुनर्निष्कृतिदुर्लभं एते चान्ये च वहवो महापातकिनो नराः १० अपरा
याव्रतं कृत्वा पूजयित्वा त्रिविक्रमं सर्वपापविनिर्मुक्ता विष्णुलोकं व्रजंति ते ११ अत्रैवोदाह्रंती यमिति हासं परातनं

देवलस्य च संवादे पतितस्य द्विजस्य च १२ ज्ञातिभ्यो द्विजः काश्चित्परित्यक्तस्वबंधवैः शुद्धा मोदी न वदनो रोगैश्च
परिपीडितः १३ अध्यात्मिकेन तापेन नित्यमेव तिरस्कृतः नैकत्र वा समापन्नः प्रवासेनातिदुःखितः १४ पर्यटन्वन
मध्यस्थो भुंजामः कर्मणः फलम् देवलं मुनिशार्दूलं तपस्यंतं ज्वलत्प्रभं १५ उपसंगम्य विप्रो सौ दंडवत्प्रणामात्
महापातकतप्तं गोवेयमानः स्वकर्मणः १६ दयालुं मुनिशार्दूलं दंडवच्चनमब्रवीत् पापो हं पापकर्माहं महादुः
खेन पीडितः १७ कृपया मुनिशार्दूलमामुद्धर्तुमिहार्हसि इति तस्य वचः श्रुत्वा देवलः करुणाशयः १८ तं वी
ह्य कृपया पापं दयाद्रेण स्वचक्षुषा दुःखं प्रशमयंस्तस्य मेघगंभीरया गिरा १९ मामैष्टु विप्रभद्रं ते निष्पापस्त्वं भ
विष्यति विघ्नो राधनं पंसां विशाकाय प्रकल्पते २० अनाद्यधित गोविंदास्तादृशा दुःखभागिनः निष्कल्मषा भ
वंत्येव अपरायामुपोषणात् २१ आगतानि कटे सातु एतस्मात्पंचमेहनि तस्यानुष्ठानमात्रेण दुःसमुक्तो भविष्य
ति २२ यावन्माया तिसा पुण्यातिथीनामुत्तमातिथीः तावन्ति सा अमाभ्यासे मदीये द्विजसतमः २३ उच्चरन्नाम
धेयानि हरेरद्भुतकर्मणः शृणु तस्य कथा पुण्यामुनिभिः वर्णिता मुहुः २४ अवणात्कीर्तनादिद्युः सद्यस्त
प्यति नान्यथा इति तस्य वचः श्रुत्वा स द्विजस्तुष्टमानसः २५ गोविंदं कृष्णनामेति प्रजयंस्तत्र संस्थितः शृण्व

भद्राणि कृष्णसकृतानि मुनिभिर्मुहुः एवं निनापतत्रैव पंचाहनिन राधिपः एकादश्यादिने प्राप्ते निराहारे जिते ।
द्रियः २७ तत्र तैर्मुनिभिः साकं कृतवान् तमुतमम् रात्रौ जागरणं कृत्वा पूजयित्वा त्रिविक्रमं २८ वन्योपचारैः राजे
द्रप्रभाते तुष्टमानसः दिव्यदेहधरो भूत्वा विप्रानेवाः कंचाचसा २९ नीयमानस्सुनंदाक्षैरारुरोहहरेः पदं ततः स्ते
मुनयः सर्वे जयशब्देर्मुहुर्मुहुः ३० तुष्टवुद्धिजशा दूलं धन्योपवाह्यलोयतः आराध्य विष्णुं तस्त्र्यलोकं गतो देवैर्भितु
ष्टतः ३१ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यैषा प्रयत्नतः पठनाच्छ्रवणाद्राजन् सर्वपापैः प्रमुच्यते ३२ लोकानां च हिता
र्थाय तवाग्रे कथितं मया त्वं तु मुक्तोसि राजेन्द्र पतस्ते मुक्तिरीदृशी ३३ इति श्रीब्रह्माण्डपुराणे ज्येष्ठकृष्णैकादशी अथ
रामाहात्म्यं संपूर्णम् भीमसेन उवाच पितामह महाबुद्धेष्टुणु मे परमं वचः युधिष्ठिरश्च कुंती च तथा दुपदनं दिनी १ अर्जु
नीनकुलश्चैव सह देवस्तथैव च एकादश्यां न भोक्तव्यं कदाचिदपि सुव्रत २ स्वयं ते च न भुंजंति पश्योरुभयोरपि ते
मां ब्रुवंति वै नित्यं मां भुंक्ष्व त्वं ह कोदरः ३ अहं तान् ब्रुवंं स्तातु भुक्ष्वाडुः सहामम दानं दास्यामि विधिवत् पूजयिष्या
मि केशवम् ४ भीमसेन वचः श्रुत्वा व्यासो वचनमब्रवीत् व्यास उवाच यदि स्वर्गमभीष्टं ते नरकं दुष्टमेव च ५ एका
दश्यां न भोक्तव्यं पश्योरुभयोरपि भीमसेन उवाच पितामह महाबुद्धो कथयामि तवाग्रतः ६ एकभक्तेन शक्तो ह मुप

ए
म
२६ वासंकथं प्रभी हृकीपिनाम्ना यौवहिः ससदा जठरे मम ० अतिक्लं पदांशामितदा समुपशाम्यति एवं कर्तुं मश
तोहमुपवासं महामुने ८ येन वै प्राप्यते स्वर्गस्तत्कर्ता सिन्नसंशयः तदेव वदनिश्चित्य येन श्रे योहमाप्नुयात् ९
व्यास उवाच दृषस्थो मिथुन स्थे वापदा चैकादशी भवेत् ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे सापोष्योदकवर्जिता १० तत्राच
मनवाह्यं च वर्जयित्वा दकं बुधः उपभुंजीत नैवेह व्रत भंगो न्यथा भवेत् ११ उदयादुदयं यावद् वर्जयित्वा दकं ततः
अयत्नात् समवाप्नोति द्वादशं द्वादशी फलम् १२ ततः प्रभाते विमले द्वादश्यां स्नानमाचरेत् जलं सुवर्णं दत्वा तु
द्विजातिभ्यो यथाविधिः १३ भुंजीत कृतकृत्यस्तन्नास्तौः सहितो वशी एवं कृते तु यत्पुण्यं भीमसेन शृणुष्व ततः
१४ संवत्सरे तु याश्चैव एकादश्यो भवन्ति हि तासां फलवाप्नोति अत्र मे नास्ति संशयः १५ इति मां केशवः प्राह शंख
चक्रगदाधरः सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज १६ एकादश्यां निराहारस्ततः पापात्प्रमुच्यते द्रव्यशुद्धि
कलौ नास्ति संस्कारः कर्म एव च १७ वैदिकश्च कृतश्चास्ति प्राप्ते दुष्टे कलौ युगे किंतु ते बहुनोक्ते न वा युपुत्रपुनः पु
नः १८ एकादश्यां न भुंजीत यक्षयो रुमयोरपि एकादश्यां सिते पक्षे ज्येष्ठे मास्युदकं विना १९ पुण्यस्य फलमाप्नोति यच्च
पुष्टदृकोदरः सर्वतीर्थेषु यत्पुण्यं सर्वदानेषु यत्फलं २० तत्फलं समवाप्नोति इमां कृत्वा दृकोदरः उपोषितास्तौ

सर्वास्युरेकादश्योनसंशयः ३१ धनधान्यवेहापुण्यापुत्रारोग्यसुखप्रदाउपोषितानरव्याघ्रइतिसत्यं ब्रवीमिति ॥
३२ यमदूतामहाकायाः करालाः कृष्णरूपिणः दंडपाशधरारौद्रानोपसर्गतिंतनरः ३३ पीतांबरधरासौम्याश्च
क्रहस्तामनोरमाः अंतकालेनयंत्येते वैष्णवं वैष्णवीं पुरीम् ३४ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सोपोष्योदकवर्जिता जलंधे
नुतदादत्त्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ३५ इति श्रुत्वा तदा चक्रः पाणुवाजनमेजयः तथा त्वमपि भूपाल उपवासां च नंद
रः ३६ कुरु प्रवर्षप्रयत्नेन सर्वपापप्रशांतये एकादश्यां निराहारो नियतो द्विदशीदिने ३७ भोक्षे हंपुंडरीकाक्षं शरणां मे
भवाच्युतः इत्युच्चार्य ततो मंत्रमुपवासपरो भवेत् ३८ सर्वपापविनाशाय श्रद्धादमसमन्वितः मेरुमंदरमात्रं तु
स्त्रियोवापुरुषस्य वा ३९ सर्वतद्भस्मतां याति एकादश्याः प्रभावतः नशक्नुवंति ये दातुं जलंधेनुं नराधिपः ३० सका
चनः प्रदातव्यो घटको वस्त्रसंयुतः तोयस्य नियमं यस्यामेकादश्यां प्रयत्नतः ३१ कुर्वन्ति पुण्यभाजस्ते नात्र कार्याः
विचारणात् फलं कोटि सुवर्णस्य यामे यामे शुभप्रदं स्नानं दानं जपो होमः पदस्याक्रियते नरैः ३२ उपोष्यते स विधिर्वद्वै
ष्णवं पदमाप्नुयात् ३३ सुवर्णमन्नं वा सोवाय दृश्यां संप्रदीयते स्वल्पं चापि कुरु श्रेष्ठ तदप्यक्षयतां व्रजेत् ३४ एकाद
शीदिने यो न भुंक्तपापं स भुंजति इह लोके स वा एडा लोमृतः प्राप्नोति दुर्गति ३५ ये प्रदास्यंति दानानि द्वादश्यासमु।

पोषिताः ज्येष्ठमासिसिते पक्षे प्राप्स्यन्ति परमं यदम् ३६ ब्रह्महामघपास्तेषां गुरुद्वेषासदानृती मुच्यन्ते पातकैः सर्वे
 द्वादशीयैरुपोषिता ३७ विशेषं शृणु कौतेय निर्जला दशदिने यत्कर्तव्यं नरैः स्त्रीभिश्च द्वादशमसमन्वितैः ३
 ८ जलशायी तु संपूज्यो देया धेनुश्च तन्मयी प्रत्यक्षो वानृपश्चेष्टयुत धेनुरथापि वा ३९ दक्षणाभिस्तु पुष्टाभिः
 मिष्टानैश्च पृथग्विधैः तोषणीयः प्रयत्नेन द्विजो धर्मभृतां वरः ४० तुष्टो भवति वै क्षिप्रं तैस्तैश्चैर्माधवो हरिः आत्म
 द्रोहः कृतस्ते हि यैरेखान ह्युपोषिता ४१ पापात्मनो दुष्टाचारा दुष्टास्तेनात्र संशयः कुलानां शतमागामि कुलातीतं
 ताया शतं ४२ आत्मना सह तैर्नीतं वा सुदेवस्य मंदिरं शांतैर्दातैर्दानपरे रचद्भीश्च तथा हरिं ४३ कुर्वद्भिर्जागरं
 त्रौ यैरेखा समुपोषिता अन्नं पानं तथा गावो वस्त्रयुग्मं तथा शुभं ४४ कमंडलुं तथा च्छत्रं दातव्यं निर्जलादिने उ
 पानं ह्यौ यो ददाति पात्रभूतद्विजन्मने ४५ सुसौवर्णेन यानेन स्वर्गलोके महीयते पश्च मां शृणु याद्वत्तया यश्चापि
 परिकीर्तयेत् ४६ उभौ तौ स्वर्गमायातौ नात्र कार्यानि विचारणा यत्फलं संनिहत्या पंगुहस्तैर्दिवा करे कृत्वा
 श्राद्धं लभेन्मर्त्यस्तदस्याश्रवणादपि नियमश्च प्रकर्तव्यो दंतधावनपूर्वकं ४८ एकादश्यां निराहारे व
 र्जयिष्यामि वै जलं केशवप्रणितार्थाय अन्यदा च मनोदृते ४९ द्वादश्यां देवदेवेशः पूजनीयः प्रयत्नतः गंध

पुष्पैस्तथादीपैः वा सोभिः प्रियदर्शनैः ५० पूजयित्वा विधानेन मंत्रमेतदुदीरयेत् देवदेव हृषीकेश संसारा
र्णवतारवा ५१ उदकुंभप्रदानेन न यमां परमां गतिम् ततः कुंभाप्रदातव्या ब्राह्मणेभ्यश्च शक्तिः ५२ सान्नवस्त्र
युताभिर्मन्त्रोपा न ह्युतानृत्यः दानानि चोत्रदेयानि जलधेनुविशेषतः ५३ भोजयित्वा ततो विप्रान् स्वयं भुंजीत वा
ग्यतः एवं यः कुरुते पूर्णां द्वादशीं पापनाशिनीं ५४ सर्वपापविनिर्मुक्तो पदं गच्छत्यनामयं ततः प्रभृतिभीमेन कृ
ता ह्येकादशी शुभा ५५ पांडवैकादशी नाम्ना लोकेख्याता वभूवसा इति श्रीब्रह्म वैवर्ते महापुराणे ज्येष्ठशुक्ले
द्वादशीनिर्जलामाहात्म्यं संपूर्णं युधिष्ठिर उवाच ज्येष्ठशुक्ले निर्जलायां नमाहात्म्यं श्रुतं मया आषाढ कृष्ण
पक्षे तु किं नामैकादशी भवेत् १ कथयस्व प्रसादेन ममाग्ने मधुसूदन श्रीकृष्ण उवाच व्रतानामुत्तमं राजन् कथ
यामितवाग्रतः २ सर्वपापक्षयकरं भुक्तिमुक्तिप्रदायकौ आषाढे स्यासिते पक्षे योगिनी नामनामतः ३ एकादशी नृ
पश्रेष्ठ महापातकनाशिनी जगच्छ्रेयःसारभूता योगिनी व्रतकारिणी ४ कथयामितवाग्रे हं कथापौराणिकी शुभा
अलकायां राजराजः शिवभक्तिपरायणः ५ तस्यासीत् पुष्पनटको हेममालीति नामतः तस्य पत्नी सरुपा च विशाल
क्षीति नामतः ६ स तस्याः स्नेहः संयुक्तः कामयावश्वशगतः मनसा प्रतियुक्तेन तामानायगृहे स्थितः ७ पत्नी प्रेमस

ए. म. २८
मायुक्तः नकुवेरालयंगतः हेममाली स्वभ वनेरमतेकांतयासह ८ यत्नरादप्रत्युवाचायकालातिक्रमकोपितः कस्मा
न्नायातिभोयक्षाहेममालीदुरात्मवान् ९ निश्चयः क्रियतामस्यइत्युवाचपुनः पुनः १० यश्चाउचु। वनिताकामकोगेहे
रमतेस्वेच्छयानृप १० तेषांवाक्यंसमाकर्ण्यकुवेरः कोपपूरितः आहूयामाससुतंरंस्त्रीजितंहेममालिनं ११ सात्वाका
लात्पपंसोपिभयव्याकुललोचनः अस्तातएवआगताकुवेरस्याग्रतः स्थितः तं दृष्ट्वा धनदः क्रुद्धः तस्मै संरक्तलोचनः
प्रत्युवाचरुषाविष्टः कोपविस्फुरिताधरः १३ धनदउवाच आः पापदुष्टदुर्वृद्धेकतवान्देवहेलनं निरंकुशः स्त्रयंगे
हेप्रयुक्तः कांतयासह १४ अस्मात्स्थानादुराचारगच्छस्थानमथाधमः इत्युक्तेवचनेतेमतस्मात्स्थानात्पपातह
१५ महादुःखाभिभूतस्तकुष्ठैः पीडितविग्रहः नैवतोयंनष्टं चवनरौद्रेलभत्यसौ १६ नसुखंदिवसेतस्यनलु
निद्रालभतेनिशिच्छायायां पीडिततनुर्निद्राघेत्यंतपीडितः १७ शिवपूजाप्रभावेनस्मृति स्तस्यनलुप्यतेपातकेनाभिभूतोपिपू
र्वकर्मस्मरत्यसौ १८ भ्रममाणस्तोगच्छद्देमाद्रिपर्वतोतमंतत्रापश्यन्मुनिवरंमार्कंडेयंतपोनिधिं १९ यस्यापुर्वततेराजत्र
ह्मणोदिवसाष्टकं आश्रमंसगतस्तस्य ऋषेर्वृहस्पतिः समं २० ववंदेचरणौतस्य दूरतः पापकर्मकृत् मार्कंडेयोमुनिवरोद
ष्टांतंकुष्ठिनंतदा २१ परोपकारार्थायसमाहूयेदमब्रवीत् मार्कंडेवा० कस्मात्कुष्ठाभिभूतस्त्वं कस्मान्निघतरोभवान् २२ इत्युक्तः सप्रत्यु

वाचमार्कंडेयमह

नि हेममाल्युवाच राजराजस्यानुचरो हेममालीति नामतः २३ मानसात्प्रनिचयः मानीय प्रत्यहं मुने शिवपूजन
वेलायां कुवेराय समर्पयम् २४ एकस्मिं दिवसे काललोपश्च विहितो मया पत्निसौख्यप्रयत्नेन कामव्याकुलचे
तसा २५ ततः क्रुद्धेन सप्तोस्मि राजराजे तवै मुने कुष्ठाभिभूतः संतापो विद्युत्तः कांतपातदा २६ आधुना तव सांनि
ध्यं प्राप्तोस्मि शुभकर्मणा सतां स्वभावतश्चितं परोपकरणं क्षमः २७ इति शार्ङ्गमुनिश्चेष्टमां प्रसाधिकृतामसं मार्कंडे
य उवाच त्वया सत्यमिदं प्रोक्तं नासत्यं भाषितं तव २८ अतो ब्रतोपदेशं न कथयामि शुभप्रदं आषाढे कृष्णपक्षे त्वं यो
गिनी ब्रतमाचरः २९ अस्याः ब्रतस्य पुन्येन कुष्ठं पात्यति ते ध्रुवं इति श्रुत्वा मुनेर्वाक्यं दंडवत्पतितो ह्यसौ ३० उत्था
पितः समुनिना वभूवाती वहर्षितः मार्कंडेयोपदेशेन कृतं तेन ब्रतोत्तमम् ३१ तत्क्षणमुक्तकुष्ठौ सौ दिव्यदेहं व
भूवह ईदृग्विधं नृपश्चेष्टकथितं योगिनी ब्रतं ३२ अष्टाशीतिसहस्राणि द्विजाभोजयते नरः तत्फलं समवाप्नो
ति योगिनी ब्रतकृन्तृप ३३ महापापप्रशमनी महापुण्यफलप्रदा शुचौ कृष्णे कादशी ते कथिता पानृत्योत्तम
३४ पठनाच्छ्रवणान्मर्त्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते इति श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणे आषाढकृष्णे कादशी माहात्म्यं संपूर्णं
पुधिष्ठिर उवाच आषाढस्य सिते पक्षे कापि एकादशी भवेत् किं नाम कोविधिस्तस्याः किं फलं च वदस्व मे ॥ १ ॥

ए.
म.
२९

श्रीकृष्णउवाच कथयामिमहापुण्यांस्वर्गमोक्षप्रदायनी सत्यं सत्यं मया प्रोक्तं नातः परतरं नृणां २ पापिनः पाप
नाशाय हस्तागामिणि रुतमा वैष्णवैर्विष्णुभक्तैश्च सद्भक्तैः स्तुतिपोषकैः ३ आषाढे वामनो यैस्तु अर्चितं ते ज
गत्त्रयं वामनः पूजितो येन कमलैः कमलेश्वराः ४ आषाढस्य सिते पक्षे कामिकायादिने तथा तेनार्चितं ज
गत्सर्वं त्रयो देवासनातनाः ५ एतस्मात्कारणाद्वा जन्तुर्व्यंहरिवासरं यधिष्ठिर उवाच संशयोऽस्ति महान् ब्रह्म
न् श्रूयतां च जनार्दन ईकथं सुप्तोऽसि देवेश कथं त्वं बलिमाश्रयत् कथं तु पृथिवीदत्ता किं कुर्वन्ति जनास्तथा ॥
० किं ब्रतं को विधिश्चैव चातुर्मास्य उपासने त्वयि सुप्ते जगन्नाथ किं कुर्वन्ति जनाः परं ८ एतद्विस्तरतो देवशंस
योऽस्ति मम प्रभो वदस्व करुणानाथ यतो हंतव्यं बल्लभः ९ श्रीकृष्ण उवाच श्रूयतां राजशार्दूल कथां पापह
रां परां बलैर्वैः दानवः पूर्वमासीन्नेता युगे तथा १० पूजयश्चैवर्मानित्यं मद्रुतो मत्परायणः यश्चैव सुविविधैः स्त
तैः यजते मास नित्यसः ११ पूजयत्सद्विजानित्यं यश्च कृद्धर्मकृतथा परंतु ईद्रद्विषी देवलोकमजीजयत् १२
मद्वत्तमिंद्रलोकं वैजितं तेन दुरात्मना एवं विचार्य बद्धधातत इंद्रेण सूक्तिभिः १३ गुरुणा देवतैः सार्द्धं बद्धधा
पूजितो ह्यहम् ततो वामनरूपेण अवतारेण पंचमः १४ अत्युग्ररूपेण तदा सर्वब्रह्मांडरूपिणा बालकेन जि

तः सो वै सत्यमालम्ब्य तस्थिवान् १५ मया व्याप्तं च तत्सर्वं सशुक्रं मति सागरं एवंपंचमेकत्वाश्रयतां राजसतमः
१६ संकल्पमानं वदधे साद्धं त्रयपदक्रमात् प्रार्थमाने मपि तदा संकल्पः पतितो धरं १७ भूर्लोके तु पदं न्यस्य भु
वो लोके तु जानुनी स्वर्लोके तु कटिन्नास्य महर्लोके तथोदरम् १८ जनलोके च हृदयं तपो लोके च कंठकम् सत्य
लोके मुखं स्याप्य उत मांगं तथोद्वकं १९ चंद्रसूर्यग्रहाश्चैव नक्षत्रयोगसंभवाः देवाः सेंद्राश्च नागाश्च तथोदरग
तापरे २० क्तवंतो देवसंभूतैः सूक्तैश्च विविधैस्तथा कोरुहीत्वा च वलिं त्रिपदेः पूरिता मही २१ अर्द्धं तु तस्य पृष्ठे वै
पदं न्यस्य महातदा क्षिप्रोरसातले राजन् दानवो मम पूजकः २२ क्षिपेत्तु दानवैश्चैव किमकुर्वततः परं विनया वन
तश्चासौ सुप्रसन्नो जनार्दनः २३ आषाढशुक्लपक्षे तु कामिका हरि वासरं तस्यामेकाचमूर्तिं वै वलिमाश्रित्य तिष्ठ
ति २४ द्वितीयां शेषपृष्ठे वै क्षीराब्धौ सागरे तमे सुप्यते वह षी केशो यावदायाति कार्तिकी २५ तावच्च भवने पुण्यं
सर्वपुण्यो तमो तमम् एतस्मात्कारणाद् राजन् कर्तव्यं च प्रयत्नतः २६ नातः परत एकाचित्य वित्रा पापनाशिनी
पस्यां च सुप्यते देवः शंखचक्रगदाधरः २७ तस्यां च पूजयेद्देवं त्रैलोक्यस्य पितामहं रात्रौ जागरणं कृत्वा भक्तियुक्तो
विशेषतः २८ एवं यः कुरुते राजन्नेकादस्याः कथानकम् सर्वपापहरं चैव भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् २९ शृणु याच्चैव

योमर्त्यः कथां पापहरां शुभां अस्वमेधस्य यज्ञस्य फलं प्राप्नोति मानवः ३० इति श्री स्कंद पुराणे देवशयनी आषाढ
 पुष्कामाहात्म्यं संपूर्णम् पुधिष्ठिर उवाच आषाढ शुक्ल पक्षे तु यद्देवशयनी व्रतम् तन्पुण्या हि श्रुतं पूर्वं पुराणे बहुविस्तरं
 आवणे कृष्ण पक्षे तु किन्नामैकादशी भवेत् को देवको विधिस्तस्याः किं पुण्यं कथय प्रभो ३१ श्री कृष्ण उवाच ३
 हमेव पुरा पृष्टो नारदेन महात्मना ब्रह्मलोक गुरुदेवः प्रत्युवाच प्रसन्नधीः ३ ब्रह्मोवाच शृणु नारद ते वच्मि लोका
 नाहित काम्यया श्रवणे कादशी कृष्णा कामिकानामनामतः ४ अस्याश्रवणमात्रेण सर्वपापे प्रमुच्यते अस्यां यः पू
 जयेद्देवं शंखचक्रगदाधरं ५ श्री धरं खं हरिं विष्णुं माधवं मधुसूदनं यजते ध्यायते यो वै तस्य पुण्यफलं शृणु ६
 न गयायां न काश्यां च नैमिषे न च पुष्करे तत्फलं समवाप्नोति यत्फलं कृष्ण पूजनात् ७ स सागरवनोपेतां यो ददाति व
 सुंधरं कामिका व्रतकारी च उभौ समफलस्रुतौ ८ प्रसूयमानं यो धेनुं दद्यात् सोऽपस्करं नरः तत्फलं समवाप्नोति यत्फ
 लं कृष्ण पूजनात् ९ लभते दशगुणं पुण्यं कामिका व्रतकारिकः आवणे श्री धरं देवं पूजयेद्यो नरोत्तमः १० तेनैव
 पूजिता देवाः गंधर्वोऽरगयन्नगाः तस्मात्सर्वप्रपन्नैर्न कामिका दिवसे हरिः ११ पूजनीयो यथाशक्तिः मनुष्यैः पा
 पभीरुभिः ये संसारार्णवे मग्नाः पापं कसमाकुला १२ तेषां मुद्गरणार्थाय कामिका व्रतं मुतमं नातः परतरं क्व।

ए मन्वितः विष्णुलोकमवाप्नोति सर्वपापैः प्रमुच्यते; २० इति श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणे आवराकृष्णे कामिकामाहात्म्यं स
 माप्तम् युधिष्ठिर उवाच आवरास्यसिते पक्षे किं नामैकादसी भवेत् कथयस्व प्रसादेन ममात्मधुसूदन श्रीकृ ।
 २१ द्यु उवाच शृणु श्रावहितो राजन् कथां पापहरां परां यस्याः प्रवणमात्रेण वाजिपेयफलं लभेत २ द्वापरस्य यु
 गाद्यादौ पुरा माहिष्मतीपुरी राजा महीजिताख्यातो राज्यं पालयति स्वकं पुत्रहृन्स्य तस्यैव नत द्राज्यं सुखप्रदं अपु
 त्रस्य सुखं नास्ति दुहलोके परेतथा ७ पततोऽस्य नरव्याघ्रकाले दुहतरोगतः न प्राप्तश्च सुतो राज्ञा सर्वसौख्यप्रदो
 नृणां ५ दृष्ट्वात्मानं प्रवयसं राजा चिन्तापरो भवत् सद्योगतः सभामध्ये इदं वचनमब्रवीत् ६ इह जन्मनि भो लो
 कानमया पातकं कृतं अन्यायो पार्जितं द्रव्यं क्षिप्तं कोशे मया न हि ७ ब्रह्मस्वं देवद्विष्टं न गृहीतं मया कुचित् न्या
 सापहारो न कृतः परस्य बहुपापतः ८ सुतवत्पालिता लोका धर्मैराविजिता मही दुष्टेषु पातिते दंडं वंधुपुत्रोपमे
 ष्वपि ९ शिष्टासु पूजिता लोके द्वेष्या अपि मया जनाः इत्येवं व्रजतो मार्गे धर्मयुक्ते द्विजोत्तमाः १० कस्मान्मम गृहे
 पुत्रो न जातस्तद्वि मृसता इति वाक्यं द्विजाः श्रुत्वा सप्रजासपुरोहिता ११ चिंतयित्वा नृपहितं जग्मुस्ते गहनं वनं इ
 तश्चेतश्च पश्यं च आश्रमानृषिसेवितान् १२ नृपतेर्हितमिच्छतो दद्रुमुर्मुनिसतमम् तप्यमानं तपोद्योऽनिरा नंदं

निरामयं १३ जितासनं जितात्मानं जितक्रोधं सनातनं लोमशं धर्मतत्त्वज्ञं सर्वशास्त्रविशारदं १४ दीर्घायुषं महा-
त्मानं अनेकं ब्रह्मसंहितं कल्पेकल्पे गते तस्य एवं लोमं व्यशीर्यते १५ अतो लोमश नामानं त्रिकालं सं महा मुनिं ते
दृष्ट्वा हर्षिताः सर्वे आजगमुस्तस्य सन्निधिं १६ यथान्यायं यथाहं तेन मश्रु कुर्यथोचितं विनया वनताः सर्वे पश्यन्त
श्च परस्परं १७ अस्मद्वाग्वशं देव प्राप्नोयं मुनि सतमः लोमश उवाच किमर्थं मिह संप्राप्ताः कथय ध्वं स्वका-
राणां १८ प्रजा उचुः संशयच्छेद नार्थाय तव सन्निधिमागताः पद्मयोनेः परस्त्वं हित्वंतेऽश्रेष्ठेन विद्यते १९ अ-
तः कार्यवशात्प्राप्ताः समीपं भवतो वयं मही जिन्नाम राजासौ पुत्रहीनोऽसि सांप्रतम् २० वयं तस्य प्रजा ब्रह्मण्यु-
त्रवत्परिपालिताः तं पुत्ररहितं दृष्ट्वा तस्य दुःस्वेन दुःखिताः २१ तपः कर्तुं मिहायातामतिं कृत्वा तु नैष्टिकीं त-
स्य भाग्यवसादृष्टं अस्मानि स्त्वं द्विजो तम २२ महतां दर्शनं नैव कासिद्धिर्न भवेन्नृणाम् प्रत्युवाच मुनिर्ज्ञात्वा त-
स्य जन्म पुरातनम् २३ लोमश उवाच पुरा जन्म निवेश्योयं धनहीनो भृशं सकृत् वाणिज्यं कर्म निर्तो गामाद्गामां-
तरं धमन् २४ ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे दशमी दिवसे तथा मध्यगेद्युमशी प्रापं ग्रामासीन्निर्जला शये २५ कूपिका-
सजला दृष्ट्वा जलपाने मनोदधौ सद्यः प्रसूता धेनुर्वै सवत्सा तत्र चागता २६ तृषातुरा निद्राघाता तस्या मायः पयोचस-

ए
म
३२

पिवंती करयित्वा तामसौ तोयं पयोस्वयं २७ कर्मणा तेन पापेन पुत्रहीनो नृपो भवत् कस्यापि जन्मनः पुण्यात्प्राप्तर
ज्यमकंटकं २८ पुण्यात्पापक्षयं यांति पुराणेषु श्रुतं द्विजाः पुण्यं करोतु भूपासौ तेन पुत्रो भविष्यति २९ पुण्यात्पाप
क्षयं यांति सतामेतं द्वचस्तव तत्पुण्यं नः समाचक्ष्व येन पापक्षयो भवेत् ३० यथा भवत्प्रसादेन पुत्रो भवति भूपते
लोमश उवाच श्रावणो शुक्लपक्षे तु पुत्रदाना मविश्रुता ३१ एकादशी वांछितदाकुरध्वंते द्रुतं जनाः यथा विधिं
यथान्यसंयथोक्तं जागरान्वितं ३२ तस्य पुण्यं सुविपुलं भूपालाय प्रदीयतां एवं कृतेषु नियतं रासः पुत्रो भविष्य
ति ३३ श्रुत्वांते लोमश वचस्तं प्रणम्य द्विजो तमं जग्मुः स्वस्वगृहान्सर्वे प्रहर्षोत्कुल्ललोचनाः ३४ श्रावणं तु समा
साद्य स्मृत्वा लोमश भाषितं राज्ञा सह व्रतं चक्रुः सर्वे श्रद्धा समन्विताः ३५ द्वादशी दिवसे पुण्यं ददन् नृपते ये जा
नाः दत्ते पुण्ये यरासी च गर्भमाधत्त शोभनं ३६ प्राप्ते प्रशवकाले सा सुषुवे पुत्रमूर्जितं एव मेषानृपे श्रेष्ठ पुत्रदा
नामविश्रुता ३७ कर्तव्या सुखमिच्छद्भिरिह लोके परत्र च श्रुत्वा माहात्म्यमेतस्याः नरः पापैः प्रमुच्यते ३८ इह
पुत्रसुखं लब्ध्वा परत्रैस्वर्गतो भवेत् इति श्री भविष्योत्तरपुराणे श्रावणशुक्ले पुत्रदामाहात्म्यं संपूर्णं अधिष्टितं
भाद्रस्य कृष्णपक्षे तु किनामैकादशी भवेत् एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं कथयस्व जनार्दन १ श्री कृष्ण उवाच शृणु

सैकमनाराजन्कथयिष्यामिविस्तरात् अजेतिनामतः प्रोक्ता सर्वपापप्रणाशिनी २ पूजयित्वा हृषीकेशं व्रतम
स्याकरोति यः पापानितस्य नश्यंति महापातकान्यपि ३ नातः परतराकाचिल्लोकद्वयहितावहा सत्यमुक्तं मय
द्येतन्नासत्यं मम भाषितं ४ हरिश्चंद्र इति ख्यातो वभूव नृपतिः पुरा चक्रवर्ती सत्यसंधः समस्ताया भुवः पतिः ५
कस्यापि कर्मणः प्राप्नो राज्यभ्रष्टो वभूव सः विक्रीता वनिता पुत्रौ सचकारात्मविक्रमं ६ पुष्कसस्य तु दाशत्वं गते
राजा स पुण्यकृत् सत्यमालंब्य राजेन्द्रमृतचैलापहारकः ७ सो भव नृपतिश्चेष्टो न स त्याच्चलितस्तथा एवं गतास्य
नृपतेर्वहवो वत्सरागताः ८ ततश्चिंतातुरो राजा स वभूव तिडुः खितः किं करोमि क्व गच्छामि निष्कृतिर्मे कथं भवेत्
९ इति चिंतयतस्तस्य मग्नस्य व्यसनार्णवे आजगाम मुनिः कश्चित्तात्वारान्मुतमम् १० परोपकारार्थं यानि
र्मिता ब्रह्मणा द्विजाः सतं दृष्टुं मुनिवरं प्रणम्य नृपसतमः ११ कृतांजलिपटो भूत्वा गौतमस्याग्रतः स्थितः कथया
मास वृतांतमात्मनो दुःखसंयुतम् १२ श्रुत्वा नृपतिर्वाक्यानि गौतमो विस्मयान्वितः उपदेशं नृपतये व्रतस्यास्य द
क्षो मुनिः १३ मासि भाद्रपदे राजन्कृष्णपक्षे ति शोभना एकादशी समायाता अजा नाम्ना ति पुण्यदा १४ अस्या कु
रुव्रतं राजं पापस्यांतो भविष्यति तव भाग्यवशा देवा सप्तमे हि समागताः १५ उपवासपरो भूत्वा रात्रौ जागरणं कुरु एवं

मस्याव्रते चीरोतव पापक्षयो भवेत् १६ भविष्यति न संदेहः कृष्णस्य वचनं यथा तव पुण्यप्रभावेन आगतो हं नृ
पोतम १७ इत्येवं कथयित्वा च समु निरंतरधीयत मुनिर्वाक्यं नृपः श्रुत्वा च कारव्रतमुत्तमं १८ कृते तस्मिं व्रते
ज्ञः पापशान्तिरभूत् क्षणात् श्रूयतां राजशार्दूलप्रभावोऽस्य व्रतस्य च १९ यदुःखं बहुभिर्वर्षैर्भोक्तव्यं तत्क्षयो
भवेत् विस्तीर्णदुःखो राजा सो व्रतस्यास्य प्रभावतः २० यन्ना सहस्रमायौ गंपुत्रजीवनमायसः एकादश्या
प्रभावेन प्राप्तं राज्यमकंदकम् २१ स्वर्गं लेभे हरिश्चंद्रः स पुरः स परिच्छदः ईदृग्विधं व्रतं राजन्ने कुर्वेति हि
जोतमा २२ सर्वपापविनिर्मुक्ताः त्रिदिवं यांति ते नृप पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नश्वमेधफलं लेभेत् २३ इति
श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणे भाद्रपदहृदये कादशीप्रजामाहात्म्यं संपूर्णम् युधिष्ठिर उवाच न भस्य शुक्लपक्षे तु
किं नामैकादशी भवेत् को देवः को विधिस्तस्या एतदाख्याहि केशव १ श्रीकृष्ण उवाच कथयामि महोपा
लकथामाश्चर्यदायिनीं कथयामास तां ब्रह्मा नारदाय विप्रच्छते २ नारद उवाच कथयस्व प्रसादेन चतुर्मु
खेन मोक्तते न भस्य शुक्लपक्षे तु किं नामैकादशी भवेत् ३ एतदिक्षाम्यहं श्रोतुं विष्णोराधानाय वै ब्रह्मोवा

वैष्णवोसिमुनिश्रेष्ठसाधुपृष्ठंकलिप्रियः ४ नातः परतरंलोकेपवित्रंहरिवासरात् पद्मनाभेतिविख्यातानभ
स्येकादशीसिता ५ हृषीकेशः प्रीतयेस्याः कर्तव्यं व्रतमुत्तमं कथयामितवाग्रेहंकथांपौराणीकीशुभाम् ६ यस्याः
स्मरणमात्रेणमहापापंप्रशाम्यति मां धातानामराजर्षिः विवस्वद्वंससंभवः ७ वभूवचक्रवर्तीसंसत्पसंधः प्रताप
वान् धर्मतः पालयामास प्रजाः पुत्रानिवौरसान् ८ नतस्यराजो दुर्मिहं नाधयो व्याधयस्तथा निरातं का प्रजास्त
स्य धनधान्यसमेधिताः ९ नात्यायोपार्जितं वित्तं कोशेतस्यमहीपतेः स्वेस्वेमार्गं प्रवर्तेत सर्ववर्णास्तथाश्रमा १०
कामधेनुसमाभूमिस्तस्यराज्येमहीपतेः तस्यैवं कुर्वन्तोरज्यं बहु वर्षगणागताः ११ कदाचिद्वयसंप्राप्तेविपाकेक
र्मणाः फले वर्षत्रयंतस्यराष्ट्रेनववर्षवलाहकः १२ ततोहिमाः प्रजास्तस्य धनधान्यविवर्जिताः वभूवुः क्षुधि
ता सर्वे दरिद्रेणातिपीडिताः १३ स्वाहास्वधावषट्कारवेदाध्ययनवर्जिताः वभूवुः ऋषयस्तत्रसस्याभावेनपी
डिताः १४ अथ प्रजाः समागत्य राजानमिदमब्रुवन् प्रजाउचुः श्रोतव्यं राजशार्दूलप्राजानां वचनं त्वया १५ आ
यो नारा इति प्रोक्तां पुराणेषु मनीषिभिः अयनंतस्यताः प्रोक्तास्तस्मान्नारायणः स्मृतः १६ पर्जन्यरूपी भगवान्विष्णुः
सर्वगतस्थितः स एव कुरुते दृष्टिं दृष्टेरन्नंततः प्रजाः १७ तदभावेन नृपते क्षयंगच्छंति ते प्रजाः तथा कुरु नृप

१० श्रेष्ठयोगक्षेमं यथा भवेत् १० राजोवाच सत्यमुक्तं भवद्भिश्च न मिथ्याभिहितं वचः अन्नं ब्रह्म युतं प्रीतं अन्ने सर्वं प्रति
 स्तितं १० अन्नाद्भवन्ति भूतानि जगदन्नेन वर्तते एतद्भिश्च श्रूयते लोके पुण्ये बहु विसरं २० नृपाणां त्वमचारेण प्र
 जानां पीडनं भवेत् नाहं पश्याम्यात्मा कृतं दोषं बुद्ध्या विचारयन् २१ तथापि प्रयतिष्यामि प्रजानां हितकाम्यया इ
 ति कृत्वा मतिं राजा परिमेयं परिच्छेदः २२ नमस्कृत्य विधातारं जगाम गहनं वनम् च चारुमुनिमुखा नामाश्रमं स्तप
 सेवितान् २३ ददर्श वनमध्यस्थं मृषिमंगिरसं नृपः तेजसा पूरितदिशं द्वितीयमिव पद्मजं २४ तं दृष्ट्वा हर्षितो राजा
 अवतीर्य स्वर्बहनात् नमश्चक्रे स्य चरेणो कृतां जलिपुटो वशी २५ मुनिस्तमभिनन्द्य यस्वस्ति वाचनपूर्वकं पृच्छ
 कुशलं राज्ये सप्तस्वंगेषु भूपतेः २६ निवेदयित्वा कुशलं पच्छानामयं नृपः दत्तासनो गृहीतार्घ्य उपविष्टो यस्य सन्निधौ
 २७ प्रत्युवाच मुनिं राजा पृष्टो ह्यागमकारणं राजोवाच भगवन् धर्मविधिनाममुपास्यतो मही २८ अनादृष्टिः प्रवृत्ते यं
 नाहं वेदमत्र कारणम् संशयच्छेदनायां आगतो हंतवां तिके २९ योगक्षेमविधानेन प्रजानां कुरु निर्दति नृपि
 त्वाच एतत्कृतयुगं राजे युगानां मुतमं स्मृतम् ३० अत्र ब्रह्मा तल्लोका धर्मश्चात्र चतुष्पदः अस्मिन् युगे तपोयुतात्रा
 क्षणानेन राजनाः ३१ विषयेतव राजेन्द्र वलस्तपसि स्थितः अकार्यकरणात् स्य न वर्षति बलाहकः ३२ कुरुत स्य व

धेयत्वं येन दोषः प्रशाम्यति राजोवाच नाहमेनं विधिष्यामि तपस्यं तमनागसं ३३ धर्मोपदेशे कथय पुण्यं सर्वं सु
खावहं ऋषिरुवाच पद्येवं तर्हि नृपते कुरुष्वैकादशीव्रतं ३४ नमस्यस्य सिते पक्षे पद्मनाभेति विश्रुता तस्याः
पुण्यप्रभावेन वृष्टिर्भवति नान्यथा ३५ सर्वसिद्धिप्रदा ह्येषा सर्वोपद्रवनाशनी अस्याव्रतं कुरु नृप स प्रजासपरि
वृद्धः ३६ इति वाक्यं मुनेः श्रुत्वा राजा स्वपृष्ठमागतः प्राप्ते भाद्रपदे मासि पद्माव्रतमथाकरोत् ३७ अजामिः स
ह सर्वमिश्रतुर्वर्णसमन्वितः एवं कृते नृप श्रेष्ठ प्रववर्ष वलाहकैः ३८ जलेन ज्ञाविता भूमिरभवत्सस्य शालिनी
हृषीकेश प्रभावेन लोकाः शान्तिं प्रपदिरे ३९ एतस्मात्कारणादेतत्कर्तव्यं व्रतमुत्तमम् मुक्तिमुक्तिप्रदं चैव लोका
नां सुखदायकम् ४० पठनाच्छ्रवणादस्य सर्वपापैः प्रमुच्यते इति श्रीब्रह्मांडपुराणे भाद्रपदशुक्लेकादशीमाहा
त्म्यं संपूर्णं युधिष्ठिर उवाच कथयस्व प्रसादेन ममाग्ने मधुसूदन इषस्य कृष्णपक्षे तु किन्तामैकादशी भवेत् १ श्री
कृष्ण उवाच अश्विने कृष्णपक्षे तु इदिर नामनामतः तस्याव्रतप्रभावेन महापापं प्रशाम्यति अधो यो निर्गतानां च
पितृणां गतिदायिनी मृणुषा वहिती राजन् कथां पापहरां शुभाम् २ यस्याः श्रवणमात्रेण वाजिपेयफलं लभेत् पुरा
कृतयुगे राजा वभूव रिपुसूदनः ३ इंद्रसेन इति ख्यातः पुरीमाहिष्मतीं प्रति सराज्यं पालयामास धर्मरायश्च समन्वि

तः पुत्रपौत्रसमायुक्तो धनधान्यसमन्वितः महिष्मत्पथि पौरजाविष्णुभक्तिपरायणः जपनो विद्वन्नामानि सु
 किदानिनराधिपः कालं नयति विधिवदध्यात्मध्यानचिंतकः एतस्मिं दिवसे राज्ञि सुखासीने स दोगते अवती
 यांगमद्दीमान्नारदो मुनि सतमः ८ तमागतमभिप्रेक्ष्य प्रत्युत्थाय कृतांजलिं पूजयित्वा च विधिना स्वासने सन्निवे
 शयत् ९ सुखोपविष्टः समुनिः प्रत्युवाच नृपो तमं कुशलं तव राजेन्द्र सप्तस्वंगेषु वर्तते १० धर्ममतिः प्रवर्तते तविष्णु
 भक्तौ रतिः सदा राजोवाच त्वत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठ सर्वत्र कुशलं मम ११ अद्य क्रतुक्रियाः सर्वाः सफलास्तव दर्शना
 त् प्रसादं कुरु विप्रैर्षे ब्रूह्याममनकारणम् १२ नारद उवाच श्रूयतां राजसार्दूलमद्वचो विश्वमयप्रदम् ब्रह्मलो
 कादहं प्राप्नोयमलोकं नृपो तमः १३ सयमेनार्चितो भक्त्या उपविष्टो वरासने धर्मशीलाः सत्यवन्तो भास्करेण समुपा
 सने १४ बहुपुण्यप्रकर्तारो यमस्य सदसि स्थिताः सभायां श्राद्धदेवस्य मया दृष्टं पिता तव १५ कथितस्तेन संदेश
 सन्निबोध नृपेश्वर इन्द्रसेन इति ख्यातो राजा माहिष्मतीपतिः १६ तस्याग्रे कथं यंत्रहस्तस्थितं मां यमसंनिधौ केना
 पिचांतरणयेण पूर्वजन्मोद्भवेन च १७ स्वर्गं प्रेषयामां पुत्र इन्द्रिणं त्रतदानतः इत्युक्तो हं समायातः समीपे तव पार्थिव
 १८ पितुः स्वर्गतये राजनिन्दिरात्रतमाचर राजोवाच कथय स्वप्रसादेन भगवन्निन्दिरात्रतम् १९ विधिना येन

न कुर्या

कर्तव्यं कस्मिन्पक्षेतिथौ तथा नारद उवाच शृणु स जेन्द्र ते वच्चिब्रतस्यास्य विधिं शुभाम् २० आश्विनस्यासिते पक्षे
दशमीदिवसे शुभे प्रातः स्नानं प्रकुर्वीत श्रद्धायुक्तेन चेतसा २१ ततो मध्याह्नसमये स्नानं कृत्वा वहिर्जले पितृणां प्री
तये कुर्याच्च द्वादश्यासमन्वितः २२ एकमुक्तं ततः कृत्वा रात्रौ भूमिशयीति च प्रभाते विमले जाते प्राप्ते चैकादशी
दिने सुखप्रक्षालनं कुर्याद्दंतधावनं धावनं उपवाशस्य नियमं गृहीयाद्भक्तिभावतः २४ अद्य भूत्वानिराहारं सर्व
भोगविवर्जितः श्वोभोक्ष्ये पुण्डरीकाक्षशरणां मे भवान्युतः २५ इत्येवं नियमं कृत्वा मध्याह्नसमये तथा शालिग्रा
मशिलाग्नेतु श्राद्धं कुर्याद्यथाविधिः २६ भोजयित्वा द्विजो वरान्दक्षिणाभिः सुपूजितान् पौत्रमन्नं समाधाय गवेद
याद्विचक्षराः २७ पूजयित्वा हृषीकेशं धूपगंधादिभिस्तथा रात्रौ जागरणं कुर्यात्केशवस्य समीपतः २८ ततः
प्रभातसमये संप्राप्ते द्वादशीदिने अर्चयित्वा हरिं भक्त्या भोजयित्वा द्विजान् नृप २९ बंधुदोहित्रपुत्राद्यैस्वयं भुं
जीतवाग्यतः अनेन विधिना राजन्कुरुव्रतमतं द्रितः ३० विष्णुलोके प्रयास्यंति पितरस्तव भूपते इत्युक्तान् नृपतिं रा
जन्मुनिरंतरधीयते ३१ यथोक्तविधिना राजा चकार व्रतमुत्तमम् अंतःपुरेण सहितः पुत्रभृत्यसमन्वितः ३२
कृते व्रते तु कौतियपुष्पविष्टिभूद्विवितपितागृहो रुद्रे जगाम त्रिदिवं स्वयं ३३ इंद्रसेनोपिराजर्षि कृत्वा राज्यमर्कट

तह ४

ए
म
३६

कं राज्ये निवेश्य तनयं यत वा नृरि मंदिरम् ३४ इति रात्रत माहात्म्यं तवाग्ने कथितं मया पठनाद्ध वरणाद्राजन्सर्व
पापैः प्रमुच्यते ३५ इति श्री ब्रह्मवैवर्त पुराणे आश्विन कृष्ण पक्षे इति रोकादशी माहात्म्यं संपूर्णम् युधिष्ठिर उवाच ॥
कथयस्व महाभाग दुर्वासो मुनिपुंगव अश्वयुक् शुक्ल पक्षे तु काशा एकादशी भवेत् १ किन्नामको विधिस्तस्याः
को देवस्तत्र पूज्यते दुर्वास उवाच शृणु ष्वराज शार्दूल युधिष्ठिर महामते २ पद्मनाभ महापुण्या महापापप्रणाशि
नी तद्ददस्व युजे मासे द्वादशी शुक्ल पक्षजा ३ तस्याभ्यर्चयेद्देवं पद्मनाभं सनातनम् पद्मनाभाय पादौ च कटिर्वा
पद्मयो नये ४ उदरं सर्वदेवाय पुष्कराक्षाय वा उरः अव्यायतया पाणौ प्राग्वदस्त्राणि पूजयेत् ५ प्रभवाय शिरः
पूज्यं प्राग्वदग्न्यघटं न्यसेत् तस्मिन्सौवर्णजं देवपद्मनाभं तु विन्यसेत् ६ तमेव देवं संपूज्यः गंधपुष्पादिभिः क्र
मात् प्रभातायां तु सर्वपात्रा ल्लणाय निवेदयेत् ७ एवं कृते तु यत्पुण्यं तन्निबोध महामते आसीत्पुण्यं तयुगे भद्राश्चै
नामकीर्यवान् ८ तस्य नाम्ना भवद्वर्षभद्रास्त्वं नामनामत तस्या गस्त्यः कदाचित् गृहमागत्यः स तमः ९ उवाच स प्र
रात्रं तु वसामिते वसद्वनि तं राजा प्रणतो भूत्वा स्थीयतामितु वाचह १० तस्या कांती मती नामा भार्या परमशोभना
तस्या स्तेजः समभवद्द्वादशादित्यसन्निभम् ११ शतानि पंच तस्यास्तु स पत्नी नां वभूवह तदास्यैव कर्माणि

कुर्वत्यहरहः शुभाः १२ कांतिमात्यामहाभागमयातस्याविचेतसा ततो गस्त्यस्ततां दृष्ट्वा रूपतेजो न्वितां शुभां १३॥
सपत्न्यस्तु मयातस्याः कुर्वत्या कर्मशोभनं तस्यास्तु राजा मुषितो मुखमेवानुलोकयन् १४ एवं भूतामयो दृष्ट्वा राज्ञी
परमशोभनां साधुसाधुजगन्नाथेत्याहा गस्त्यः प्रहर्षितः १५ प्रथमे हि द्वितीये हि राज्ञीं दृष्ट्वा वाच ह तृतीये हि तु
तां दृष्ट्वा पुनरेवमुवाच ह १६ अहो मूढानजानंति गोविंदं परमेश्वरम् य एकेन दिने नैव राज्ञस्तुष्टः प्रदत्तवान् १७॥
चतुर्थे दिवसे हस्तावुत्क्षिप्य पुनरब्रवीत् साधुसाधुजगन्नाथतां पुनः साधुसाध्विति १८ द्विजाः साधुनृपाः साधु
वैद्यः साधुपुनः पुनः साधुमद्राश्वमाधूर्यसाधुतेस्वस्तिसाधुता १९ साधुप्रह्लादते साधुध्रुवः साधो महाव्रतः एत
दुक्ताननतोच्चैरगस्त्यो राजसन्निधौ २० एवं भूतं च तं दृष्ट्वा सपत्नी को नृपो तमः किं हर्षकारणं ब्रह्मन्येनेह नृत्यते भवा
न् २१ अगस्त्य उवाच अहो मुखः कुराजस्त्वं अहो मुखी नृपास्त्वमी अहो पुरोहिता मुखी येन जानंति मे मतम् २२
एवमुक्तस्ततो राजा कृतांजलिं भाषत नजानीमो वयं ब्रह्मन् प्रश्नमेतत्त्वये रितं २३ कथयस्व महाभाग यदनुग्रहं
दूवान् अगस्त्य उवाच इयं राज्ञी पुरा ह्यासीद्दासी वैश्यस्य वैगृहे २४ नगरे हरिदत्तस्य त्वमस्याः पतिरेव च तस्यैव
कर्मकारो भूच्छूद्रः सेवनतत्परः २५ सर्वैश्यां श्वपुजे मासे द्वादश्यां नियमे स्थितः स्वयं विट्गालयंगत्वा धूमदीपां

२६ दिमिर्हरिम् २६ अभ्यर्च्य स्वगृहं प्रायाद्रुवंतौ रक्षपालकौ स्थाप्योभावपि दीपानां ज्वलनार्थं महामते २७
म. गते वैश्ये भवंतौ च दीपान् प्रज्वाल्य संस्थितौ यावत्प्रभातरजनीनि शामेकां नरोत्तमः २८ ततः काले मृतौ तौ तु
२९ उभौ तत्रापि दंपती तेन पुण्येन ते जन्मप्रियव्रतगृहे भवतु ३० इयं पत्नी तु ते जाता पुरै वैश्यस्य दासिका पार
क्यस्यापि दीपस्य ज्वलनात्पलमीदृशम् ३१ यः पुनः स्वेन वित्तेन विघ्नोरग्ने प्रदीपकम् ज्वालयेत्स यत्पुण्यं
तत्संख्यातुं न शक्यते ३२ तेन साधुरे साधु इत्युक्तं च पुनर्मया पूर्णं संवत्सरे भक्तिहरेः कृत्वा विचक्षणाः ३३
सम्बत्सरा ध्वेने तायां मतमेतन्न संशयः त्रिमासे द्वापरे भक्ता पूजनाल्लभते फलम् ३४ कलौ तच्चैक एत्रेण प्राप्तु
यान्नात्र संशयः तेन गुप्तं जगत्सर्वं भक्तिमात्रं मयैरितम् ३५ पारक्य दीपस्योत्कर्षाद्देवाग्रे फलमीदृशं भोरज
न्यत्त्वया ज्ञातं फलमेतन्मयैरितम् ३६ अहो मूढान् जानंति हरे दीपक्रियाफलं एवं विधाद्विजाये च राजानो ये
च भक्तितः ३७ यजंते विविधैः यज्ञैस्तेन ते साधवो मताः अहं त्वामेव मुक्तानां न पश्यामि महीतले ३८ तेन सा
धु अगस्त्यो हं मया स्वात्मा प्रसंसितः सास्त्री धन्या स शूद्रो वै द्विजश्च शूषणो रतः ३९ तदा ज्ञया हरेर्भक्तिस्त्री शू
द्रैर्तेन साध्विति आसुरं भावमासाद्य प्रह्लादः पुरुषोत्तमम् ४० मुक्ता चान्यं न जानंति तेनासौ साधु रुच्यते प्रजा

पतिकुलेभूत्वावालएववनंगतः ४० आराध्यविष्णुं संप्राप्तः स्थानं परमशोभनं तेन साधुध्रुवो नित्यं मयोक्तं राज
सतम ४१ इति राजा वचः श्रुत्वा अगस्त्यस्य महात्मनः विस्मयोत्फुल्लनयन अगस्त्यं प्रणिपत्य च ४२ विष्णुं
प्रणाम्य मनसि मुहूर्तं ध्यानमास्थितः एवं विधात्वया प्रोक्ता द्वादशी मुनि सतम ४३ विधिं ब्रूहि व्रतस्यास्य
द्वितीयं होमयि इति श्रुत्वा ततो वाक्यं राजः सकरुणान्वितः ४४ विधिं च कथयामास व्रतस्यास्य परंतपः त
तो गस्त्यस्त्वं प्रागच्छ द्वादश्वस्य निकेतनात् ४५ प्रष्टुं श्रुत्वा तामेव द्वादशीं पुनरब्रवीत् इदमेव मया तुभ्यं कथितं
नृप सतम ४६ कथयिष्ये न्यूनं वाक्यं मगस्त्यो नृप सतमं उवाच पुष्करं यामि स पुत्रं चास्तु ते गृहं ४७ एवमुक्ता जगा
मायसद्यो दर्शनतां मुनिः द्वादशी पद्मनाभस्य सराजा विधिना ततः ४८ उपोष्य परमं काममिह जन्मनि चात्मवान् ॥
पुत्रपौत्रैः परिव्रतो भुक्त्वा राज्यं नृपा तमः ४९ पद्मनाभप्रसादेन वैष्णवं स्थानमायसः इति आश्विन शुक्लैकादशी पद्म
नाभसंज्ञस्य माहात्म्यं संपूर्णम् युधिष्ठिर उवाच कृष्णकृष्ण महाभाग पुरुषोत्तम शाश्वत कार्तिके कृष्णपक्षे तु किं ना
मैकादशी भवेत् १ श्रीकृष्ण उवाच श्रूयतां राजा शार्दूल कथयामि तवाग्रतः कार्तिके कृष्णपक्षे तुरं मानामसु शोभना
२ एकादशी समाख्याता महायात कनाशिनी अस्याः प्रसंगतो राजन्माहात्म्यं कथयामि ते ३ मुचकुंद इति ख्यातो बभू

ए.
म.
३५

वचस्पतिः पुरा देवेन्द्रेण समं यस्य मित्रस्य मित्रत्वमभवन् नृप ४ ये भववहणो नैव कुर्वेरेण समं तथा विभीषणेन यस्यैव
सरित्वमभवन् नृप ५ विष्णुभक्तः सत्यसंधो बभूव नृपतिः सदा तस्यैवं वसतो राज्ञे राज्ये निहतकंटके ६ बभूव दुहि
ता गेहे चंद्रभागा सरिद्धरा शोभनाय सदत्वातां चंद्रसेन सुताय वै ७ सकदा वित्सुखं प्राप्तोऽश्वसुरस्य गृहे नृप एकाद
शा व्रतमिदं समायातं सुपुण्यदम् ८ समागते व्रतदिने चंद्रभागत्वचिंतयत किं भविष्यति देवेश मम भर्तातिदुर्बलः
९ सुधानक्षमते सोढं पितामैवो ग्रशासनः पटहस्ता ज्यते यस्य संप्राप्ते दशमीदिने १० न भोक्तव्यं न भोक्तव्यं न भोक्तव्यं
हरेर्दिनेः श्रुत्वा पटहनिर्घोषं शोभनश्चाब्रवीत्प्रियाम् ११ किं कर्तव्यं मया कांते देहि भोक्तव्यं वरानने चंद्रभागो वाच ॥ म
त्पितुर्वैश्यनिविभो भोक्तव्यं नाद्यकेनचित् १२ गजैरस्वैश्च करभैरन्यैः पशुभिरेव च तण्णमन्नं तथा वारि न भोक्तव्यं हरेर्दिने
१३ मानवैस्तु कुतः कांतं भुज्यते हरिवासरे यदि त्वं भोक्ष्यसे कांतं ततो गह्रं प्रयास्यसि १४ एवं विचार्य मनसा व्रतमेव समाच
रे शोभन उवाच सत्यमेतत्प्रिये वाक्यं करिष्ये हमुपोषणं १५ देवेन विहितं यद्व्रितं तथैव भविष्यति इति पुष्टां मतिं कृ
त्वा चकार नियमव्रतम् १६ क्षप्तृषापिडिततनुः स बभूवातिदुरितः इति चिंतयत सत्य आदित्यो संगतो नृपः १
७ अवोधवासरे विष्णोः कुरुते यो हरेः कथाम् सप्तद्वीपवती दानं तत्फलं लभते मुने १८ श्रुत्वा विष्णुकथां विप्रं ये च

यंतिकायांविदं स्वभाष्यामुनिशादूर्लतेषांलोकोऽस्यःस्मृतः १० वैष्णवानानराणांचनिशादूर्षविवर्धिनी हरिपू
जारतानांचजागरासक्तचेतसाम् २० वभूवन् नृपशादूर्लशोभनस्यातिदुःखदाखेरुदयवेलायांशोभनः पंचतांगतः २१
दाहयामासतंसजाराजयोग्यैश्चदारुभिः चंद्रभागात्मनोदेहंददाहपतिनानहि २२ कृत्वौर्द्धदेहिकंतस्यतस्थौजन
कवैश्मनि शोभनेन नृपश्रेष्ठतस्याव्रतप्रभावतः २३ प्राप्तं देवपुरं रम्यं मंदरस्य च सानुनि अनौपम्यमनाधृष्यं अ
स्यैषार्थगुणान्वितम् २४ हेमसंभमयैः पद्मैः रत्नैर्वैडूर्यभूषितैः स्फाटिकैर्विविधागारैर्विचित्रैः रूपशोभितैः २५
सिंहासनसमारुहः सुखेच्छन्नभूषितः केयूरकुंडलयुताहारहेमविभूषितः २६ स्तूपमानश्च गंधर्वैरप्सरोगणसेवितः
शोभनः शोभनेतन्न देवराजपुरोयथा २७ सोमशर्मेति विख्यातो मुचकुंदपुरे वसन् तीर्थयात्राप्रसंगेन भ्रमन् विप्रो
ददर्शतम् २८ नृपजामातरं ज्ञात्वा तत्समीपं जगाम सः शोभनो तितदा ज्ञात्वा सोमशर्मा रामागतम् २९ आसनादु
त्थितः शीघ्रं नभश्चक्रे द्विजो तमम् चकार कुशलप्रष्टुं च पुरस्य नृपस्य च ३० सोमशर्मा वाच कुशलं वर्तते राजंश्च
पुरस्य गृहे तव चंद्रभागा कुशलिनी सर्वतः कुशलं पुर ३१ स्ववृत्तिः कथ्यातां राजन्नाश्चर्यं परं मम पुरं विचित्रं रुचिरं न
दृष्टुं केन विक्वचित् ३२ एतदा च ह्यनृपते कुतः प्राप्तमिदं त्वया शोभन उवाच कार्तिकस्यासिते पक्षे यानामैकाद

श्रीरमा ३३ तासुपोष्यमया प्राप्तं ममेदं पुरमध्रुवं मयैतद्विहितं विप्रश्च द्वाहीनं व्रतोत्तमं ३४ पुरं स्वमध्रुवं मन्ये ध्रुवं कर्तुं च
तद्व्रतम् मुचुकुन्दस्य दुहिता चंद्रभागा सुशोभना ३५ तस्यैकथपटतांतं ध्रुवमेतत्करिष्यति इति श्रुत्वा वचस्तस्यागतो
विप्रः स्ववेश्मनि ३६ कथयामास व्रतांतं राजकन्याग्रतो द्विजः श्रुत्वा यसाद्विजवचो विस्मयोत्फुल्ललोचना ३७ प्र
त्यक्षं व्रजताकांतस्तव दृष्टो मया शुभे तव तस्य च नो दृष्टं दृष्टं तत्पुरमध्रुवम् ३८ अध्रुवं ते न तत्प्राक्तं ध्रुवं भवति तत्कुरु
चंद्रभागानुवाच तन्न मानय विप्रर्षेयति दर्शनं लालसाम् ३९ आत्मनो व्रतपुण्येन करिष्यामि पुरध्रुवं आवयोर्द्वि
जसं योगो यथा भवति तत्कुरु ४० प्राप्तये हि महत्पुण्यं कुरु योगं वियुक्तयोः इति श्रुत्वा सह तया सोमशर्मा जगाम हः
४१ आश्रमं वासुदेवस्य मंदराचलसन्निधौ अशृणो ह्यसुदेवास्या द्रुतांतं कथितं यथा ४२ अभिविच्य चंद्रभागा वेद
मंत्रैरथोचितैः ऋषि मंत्रैः प्रभावेन विष्णोर्वाससेवनात् ४३ दिव्यदेहावभूवा सौ दिव्यांगतिमवाय च पत्युः समीप
मगतं हर्षोत्फुल्लविलोचना ४४ जहर्ष शोभनस्तव दृष्ट्वा कांतां समागताम् समाह्वय स्वकां भायां पार्श्वतां सन्यवेशयत्
४५ अथोवाच प्रियं हर्षो चंद्रभागा शुभं वच शृणु कांत शुभं वाक्यं पत्युण्यं विद्यते मे यि ४६ अष्टवर्षाधिकं चैव यदाहं
पितृवेश्मनि मया ततः प्रभृतिभोक्तृमिकादशी व्रतम् ४७ यथोक्तविधिसंयुक्तं श्रद्धायुक्तेन चेतसा तेन पुण्यप्रभावे

नैमिष्यंतिपुरंध्रुवम् ४० सर्वकामसमृद्धंचयावदाहृतसंप्रवम् श्रीभगवानुवाच एवंसानृपसार्द्धलरमतेपतिनास
ह ४१ दिव्यभोगादिव्यरुपादिव्याभरणभूषिता शोभनोपितयासार्द्धरमतेदिव्यविग्रहः ५० रमाव्रतप्रभावेनमंदरा
चलसामुनिचिंतामणःसमधिकामधेनुसमागता ५१ रमाविधानंनृपतेतवाग्रेकथितंमया स्नेहात्प्रकाशितंतुभ्यं
माहात्म्यंपापनाशनम् ५२ एकादशीव्रतानांचपक्षयोरुभयोरपि यथाकृष्णातथाशुक्लाविभेदंनैवकारयेत् ५३
सेवितैकादशीचूणांभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी धेनुशुक्लातथाकृष्णाउभयोस्सदृशंपयः ५४ तथैवपुण्यफलंस्मृतंमेका
दशीव्रतं कार्तिकेशुक्लपक्षेतुनाम्नादेयप्रवोधिनी ५५ तस्यामाहात्म्यमन्यत्रश्रुतंपूर्वत्वयानृप एकादशीनांसर्वा
सांमाहात्म्यंशृणुतेनरः ५६ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते इतिश्रीब्रह्मवैवर्तपुराणोकार्तिकेकृष्णरमाए
कादशीमाहात्म्य समाप्तं ब्रह्मोवाच ॥ प्रवोधिन्प्राश्नमाहात्म्यंपापघ्नंपुण्यवर्द्धनम् सुखप्रदंसुबुद्धीनांशृणु क्षमुनि
सतम १ त्वोद्गर्जंतितीर्थानिआसमुद्रसरांसिच यावत्प्रवोधिनीविष्णोस्तिथिर्नायातिकातिर्के २ तावद्गर्जंतिविप्रे
दृगंगाभागीरथीक्षिती यावन्नायातिपापघ्नीकार्तिकेहरिवोधिनी ३ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच एके
नैवोपवासेनवोधिन्पालभतेमरः ४ यदुर्लभंचदुःप्राप्यंत्रैलोक्यस्यनगोचरं पूर्वजन्मसहस्रेषुयेनदुःकर्मसंचि

ए. तं ५ जागरेण प्रवोधि न्यादहं ते तल्लरासिवत् उपवासं प्रवोधि न्यायः करोति स्वभावतः ६ अतितन्मुनिशार्दूललभ
म. तैकांक्षितं फलं यथा कृतं कुरुते यस्तु विधिवत्सुकृती नरः ७ स्वल्पं मुनिवरश्रेष्ठमेतुल्यं लभेत्फलं विधिहीनं तु यः
४० कुर्यात्सुकृतं मेरुमात्रकम् ८ अणुमात्रं स चाप्नोति फलं धर्मस्य नारद ये ध्यायन्ति मुनिवृत्त्या करिष्यामि प्रवोधिनी
म. ९ वसन्ति पितरं स्तेषां विष्णुलोके मले सदा विमुक्तानां रक्तेर्दुःखैर्विष्णुलोके परंपदं १० कृत्वा तु पातकं घोरं
ब्रह्महत्यादिकं पुनः कृत्वा वैव जागरं विष्णोर्धौ तपापा भवेन्नरः ११ दुःप्राप्यं यत्फलं विप्रश्च मेधादिभिर्मुखैः प्रा
प्यते तत्सुखैर्नेव प्रवोधि न्यास्तु जागरात् १२ आप्नुत्य सर्वतीर्थेषु दत्त्वा गां कांचनं महीम् नरस्तत्कालमाप्नोति यत्कृतं
जागरं हरेः १३ जातः स एव सुकृती कुलं तेनैव पालितं कार्तिके मुनिशार्दूलकृता येन प्रवोधिनी १४ यथा नृणां न
मृत्युः स्याद्दमनाशस्तथा ध्रुवं इति ज्ञात्वा मुनिश्रेष्ठकर्तव्यं हरिवंदनम् १५ यानि कानि च तीर्थानि त्रैलोक्ये संभवन्ति
च तानि तस्य गृहे सम्यक् कर्तुं करोति प्रवोधिनी १६ सहि ज्ञानी स योगी च स तपस्वी जितेन्द्रियः भोगो मोक्षश्च तस्य
स्ति य उपस्ते प्रवोधिनी १७ विष्णोः प्रियतरा ह्येषा धर्मसार सहायिनी यः करोति नरो भक्त्या मुक्तिभावः स भवेन्नरः
१८ प्रवोधिनी सुपोषित्वा गर्भेन वसन्ते नरः सर्वधर्मान्परित्यज्य तस्मात्कुर्वीत नारद १९ मनसा कर्मणा वाचा यत्पा

पंसुमुपार्जितं तत्क्षालयति गोविंदं प्रबोधि न्यास्तु जागरत् २० स्नानं दानं तपो होमं समुद्दिश्य जनार्दनम् नैर्यत्किय
तेवत्स प्रबोधि न्यास्तदक्षयम् २१ ये च यंति नरास्तस्यां भक्त्या देवं च माधवं समुपोष्य प्रमुच्यंते पातकैः शतजन्मकैः २२
महाव्रतमिदं पुत्रमहापापौघनाशनम् प्रबोधवाशं विष्णोः विधिवत्समुपोषयेत् २३ व्रतेनानेन देवेशं परितोष्य ज
नार्दनम् स विराजते दिशः सर्वाः प्रयाति हरि मंदिरम् २४ कर्तव्येषां प्रयत्नेन नैरः कीर्तिभेगार्थिभिः वाल्ये यच्चाजितं
वत्स यो वने वा ड्डे के तथा २५ शतजन्मकृतं पापं स्वल्पं वा यदि वा बहु। तत्क्षालयति गोविंदं मत्स्यामभ्यर्च्य भक्तितं २६
धनधान्यमहापुण्या सर्वपापहरा शुभातामुपोष्य हरेर्भक्त्या दुर्लभं न भवेत् क्वचित् २७ चंद्रसूर्यो मरणे च फलं पत्यरि
कीर्तितम् तत्सहस्रगुणं प्रोक्तं प्रबोधि न्यास्तु जागरे २८ स्नानं दानं जपो होमः स्वाध्यायो भ्यर्चनं हरेः तत्सर्वं को
टिगुणितं प्रबोधि न्यास्तु यत्कृतम् २९ जन्मप्रभृतियत्पुण्यं पुण्येषु एणार्जितं भवेत् दृष्ट्वा भवति तत्सर्वं मत्कृत्वा कार्तिके
व्रतम् ३० अकृतानियमं विष्णोः कार्तिकं यः क्षिपेन्नरः जन्मार्जितं स्य पुण्यस्य फलं प्राप्नोति मानवः ३१ परान्तं व
र्जयिष्यस्तु कार्तिके विष्णुतत्परः स कोटिकुलमुद्धृत्य चांद्रायणफलं मेत् ३२ नित्यं शास्त्रविमोदेन कार्तिके यः क्षि
पेन्नरः जन्मार्जितं स्य पुण्यस्य फलं प्राप्नोति नारदः ३३ निर्दहन् सर्वपापानियज्ञायुतफलं लभेत् न तथा तुष्यते प्राज्ञैर्न

यनेर्वागजादिभिः ३४ यथाशास्त्रकथाश्रवैः कार्तिके मधुसूदनः ये कुर्वन्ति कथां विष्णोयेष्ट एवन्ति
स्वभावतः ३५ श्लोकाद्वैः श्लोकपादं वा कार्तिके गोशतं फलम् सर्वधर्मान्परिज्य कार्तिके केशवाग्रतः ३६ शा
स्त्रावधारणं कार्यं श्रोतव्यं च महा मुने श्रेयसा लोभवुध्या वायः करोति हरेः कथाम् ३७ कार्तिके मुनिशार्दूलकु
लानां तारयेच्छतम् नियमेन नरो यस्तु शृणुते वैष्णवी कथाम् ३८ कार्तिके तु विशेषेण गोसहस्रफलं लभे
त् प्रबोधवासरे विष्णोः शृणुते यो हरेः कथाम् ३९ सप्तद्वीपवती दाने तत्फलं लभते मुने श्रुत्वा विष्णोः क
थां विष्णुं ये च यन्ति कथाविदं ४० स्वशक्त्या मुनिशार्दूलतेषां लोकोक्षयः स्मृतः गीतशास्त्रविनोदेन कार्ति
कं योनयेन्नरः ४१ न तस्य पुनरावृत्तिर्मयोदृष्टा कलिप्रियः एकाशी नृत्यनिपुणा वेश्या देवांगनोपमा ४२
गीतेन मोहिता लोकास्तस्यास्तेसु विचेतसा विषयो तरव्या दृष्ट्या नृत्ये बहुभूतं तथा ४३ तदा तस्या भवद्वारे नृत्यस्य
हरिसन्निधौ विशेषतः समायाति जनाः शून्यं भवेत्परं ४४ धनं प्रलोभ्य सर्वेषां हतं किमिति वार्यते तत्क्रमाणं
महतस्यादधारधरणीधरः ४५ कदाचित् कार्तिकेर्मसि प्रबोधि न्याः प्रजागरे न नर्तसु विशेषं सा पश्यंती प्रति
मां हरेः ४६ तत्र कृष्णस्य सानिध्ये रूपशृंगारमोहिता कृष्णप्रीत्या द्रवच्चिताचिते चैतद्व्यचिंतयत् ४७ अयं

नारायणः साक्षाद्व्यंताद्भूतभोगवान् मयासंहैवनृत्यं त्याकथसंभावते त्विदम् ५८ अस्यांगरागोहारश्चकी
दृशः सविभाव्यते रूपेणैवैहियस्याहं सुष्ठु चित्तास्मिरागिणी ५९ वह्नीष्पृन्यासुनारीषु मयेवाधिकरागवान् नृ
त्यितासौ मया साहं कंठश्लेषादिभावकृत् ६० इत्थं मनोरथं वालाकुर्वती नृत्यमुत्सुका हरिप्रीत्या च सर्वांतरा
त्रिमेवात्यवाहयात् ६१ ततः प्रातश्चतत्युण्यं जागरस्य निबोध्यताम् तस्मिन् मनोरथां को मोयच्चकारथं नृत्य
ती ६२ ततस्साकृतिभिर्वर्षेस्तदात्यता कलैवरं वितंदत्वा खिलं स्वर्गं गता देवांगना भवत् ६३ तत्रापि गीत
निपुणा नृत्याभिनयकोविदारे मेरुमेविमानाग्रे रूपयौवनशालिनी ६४ कदाचित् स्फाटिके कुंड्ये स्वरूपं दृष्ट
शंगना चिंतयामास मेरुपुंषो योग्यं न कस्यचित् ६५ इत्युद्धीरितमान्त्रेण पूर्वजन्म मनोरथं संस्मारसातु तन्वंगी
कृष्णेन सह नर्तनम् ६६ नयति कामये कंचित् ब्रह्मचर्यं व्रते स्थिता तामैव मूर्तिं ध्यायंती चंद्रकांता वरानना
६७ श्रीकृष्णगाथा गायंती रोमांची देदलक्षणा अस्मिन्मन्त्रे रेसा च श्रीकृष्णप्रेमवार्तया ६८ एतदंतर ए
वासौ भूमिभारप्रपीडिता तदर्थं वासुदेवश्च तिषीषु भूमिभारहा ६९ कृष्णक्रीडार्थमादिष्टा ब्रह्मणा सुर
योषितः राघवावतारे यस्य एकनारी व्रतं महत् ६० आसीत् तदा तत्रापि संभवंतु सुरस्त्रियः कैशोरे गोप

कन्यास्तां यौवने राजकन्यकाः ६१ भूत्वा देवांशतः सर्वा जनयंतु हरेर्मुदं इत्याज्ञया सुतास्वेषा चंद्रकांतिरुवाच तम्
६२ पूर्वजन्मोद्भवो धातमे मम वैषाम नोरथः भूमौ गतायाः पूर्वैतत्त्वत्प्रसादात्पितामह ६३ सती सन्यासु नारीषु जगन्मो
हनरुपधृक् मय्येव प्रीतिमांशश्च नृत्यतां भगवन्मया ६४ इमं मनोरथं तस्या अनुमोद्य पितामहा देवतांशावतारा
यसुरानन्यास्तदादिशत् ६५ दृषभानु इति ख्यातो गोपवंदे ब्रजे वसन् तस्य कन्या वरारोहाराधनामभवत्पुरा ६६
या चंद्रकांतिरित्यासीदित्येतत्कथितं मया प्रबोधिनी जागरं पुण्यं वै भवात्प्रशन्न ईशो विधिवाक्यसत्यकृत ६७ चका
रा सोत्सवनं तं न सहृदंदावने देववरो हिराधया सानृत्यमाना द्रुतगोपिरुपिणी कृत्स्नजन्मांतरवांछितेन ६८ राधा
महाप्रेमयुता कुलेंद्रियानिन्ये लोकं कथया कृतार्थतां तस्मात्प्रबोधिनीं कृत्वा रात्रौ कृत्वा तु जागरं ६९ सुप्तोत्थितं हरिं
दृष्ट्वा काभी संसारतो हि जा मथुरायां तु किंवाचं जागरे हरिः सन्निधौ ७० कार्तिकेवोधिनी प्राप्य ततः श्रेयः परं न हि गी
ते नृत्यं च वाद्यं च नोद्यं विष्णुकथां मुने ७१ यः करोति सुपुण्यात्मा त्रैलोक्योपरि संस्थितः बहु पुण्यैर्बहु फलैः कर्पूरगुरु
कुंकुमैः ७२ हरिपूजा प्रकर्तव्या कार्तिके बोधवासरे वितशाठ्यं न कर्तव्यं संप्राप्ते हरिवासरे ७३ यस्मात्पुण्यमसंख्यातं प्राप्यते
मुनि सतमफलैर्नानाविधैर्दिग्भिः प्रबोधिनी स्तुता जागरे ७४ शंखतोयं समादाय अर्धो देयोजनार्द्धने यत्फलं सर्वतीर्थेषु

सर्वदानेषु यत्फलं तत्फलं कोटिगुणितं दत्त्वा र्धं बोधवा संरे गुरुपूजाततः कार्याभोजनाद्यादनादिभिः ७६ दक्षिणाभि
श्च देवर्षे तुष्ट्यर्थं चक्रपाणिनः भागवतं शृणुते यस्तु पुराणं पठते नरः ७७ प्रत्यक्षं भवेत्तस्य कपिलादानजं फलं कार्तिके
मुनिशार्दूलस्वशक्त्या वैष्णवं व्रतम् ७८ यः करोति यथोक्तं च मुक्तिस्तस्य मुनिश्चला केतक्या एकपत्रेण पूजितो गरुडध्वजः
७९ समाः सहस्रं सुप्रीतो भवेच्च मधुसूदनः अगस्तिकुसुमैर्देवं पूजयेद्योजनार्दनम् ८० दर्शनात्तस्य देवर्षे नरकाग्नि
प्रणस्यति मुनिपुष्पाचिंतोर्विष्णुः कार्तिके पुरुषोत्तमः ८१ ददात्यभिमतान् कामान् शशीसूर्यस्थितो यथा विहाय सर्वेषु
पुष्पाणि मुनिपुष्पेण केशवं ८२ कार्तिके यो च द्विष्टुं वाजिमेधफलं लभेत् तुलसीपत्रपुष्पानिये प्रच्छंति जनार्दनं ८३ का
र्तिके सकलं वत्सपापं जन्मायुतं दहेत् दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा तथा ध्मात्वा कीर्तितान् मिता तथा ८४ रोपिता सिंचितानि त्वं पूजिता तुल
सी शुभा नवधा तुलसीभक्तिं ये कुर्वन्ति दिने दिने ८५ युगकोटि सहस्राणि तत्त्वं तिसृकृतं मुनेः यावच्छ्रवा प्रसारवाचकं
पुष्पदलैर्मुनेः ८६ रोपिता तुलसी लोके वर्द्धते वसुधातले तेषां वंशेषु ये जाता भविष्यन्ति तथा परे ८७ अनल्पयुगसाहस्रं
ते वां कां सो हरेर्गृहे यत्फलं सर्वपुष्पेषु सर्वपत्रेषु यत्फलं ८८ तुलसीपत्रं चैकेन कार्तिके प्राप्यते तु तत् संप्राप्तं कार्तिके द
द्यानियमेन जनार्दनः ८९ पूजनीयो महाविष्णुः कोमलैस्तुलसीदलैः इष्ट्वा ऋतुशतान्येव दत्त्वा दानान्पने कशः

६० तुलसीदलैस्तु तत्पुण्यं प्राप्यते केशवार्चनात् । इति श्रीस्कंदपुराणे कार्तिकशुक्लाप्रबोधिनीमाहात्म्यं समाप्तम्
नारद उवाच भगवँस्त्वं महाबाहो सज्जनानन्दकारकः वासुदेवमाहाबाहो देवकीनन्दनप्रभो १ स्तुष्टिकर्तापिहर्ता
त्वं धरोद्धरधुरंधरः सर्वदुःखहरे श्रीमात्स्यमुक्तिमुक्तिप्रदायकः २ गुणज्ञ सर्वमुक्तात्मन् सत्प्राप्तिप्रियः पते सत्पुत्र
हि जगन्नाथ कल्पकोटिदृढव्रत ३ मलमासस्य कृष्णपक्षे चैकादशीव्रतं किं नाम तस्यावक्तव्यं को देवः कस्य पूज
नम् ४ को विधिस्तस्य कर्तव्यः किं फलं लभते नरः श्रीभगवानुवाच सत्यं सत्यं मुनिश्रेष्ठ क्रियाणां धर्मदंष्ट्रण ५ स
र्वसत्पमयं पुण्यं गुह्यं सर्वत्र मुक्तिदम् मलमासासिते पक्षे पुत्रदा च प्रकीर्तिता ६ अस्याः श्रवणमात्रेण पुण्यं चलभ
ते नरः पुरुषोत्तमदेवस्तु शंखचक्रगदाधरः ७ जनार्दनो महाविष्णुः पूज्यो नृहरि वासरे पुरा कृतयुगे जातो नगरे ह
स्तिमापुरे ८ गंगादंताभिधो विप्रः सत्यधर्मपरायणः जितेन्द्रियो महाशान्तो धनाढ्यो धर्मवत्सला ९ वेदवान्वि
दुर्भक्तश्च सात्विकः परमर्षभः भार्या चंद्रावती तस्या शुशीला प्रियवादिनी १० भक्तियुक्ता सदा शुद्धा धर्ममतिवि
वर्द्धिनी पुत्रशोकपरा नित्यं चक्रवाकी यथानिशि ११ किंचित्कालं समातिष्ठन् महादुःखेन पीडिता चंद्रवत्सुवा
किं कृतं हि मया स्वामित्युन्नगर्भो न जायते १२ ह्लादनाद्वा भोजनाद्वा भर्तुर्निदाकृतापि वा केनेपायेन लिप्ता सिंघ

त्रमर्भो न दृश्यते १३ कं पिता दानपुण्येषु पातके हर्ष पूरिता तेन पापेन लिप्तास्मि पुत्रगर्भो न दृश्यते १४ भर्तु र
ग्यापरित्यागो ब्राह्मणश्चावमानितः तेन पापप्रभावेन पुत्रोत्पत्तिर्न जायते १५ निन्दितोऽप्यतिथिर्देवपितृपक्षोपनिन्दितः
तेन वायप्रभावेन पुत्रो मेन प्रजायते १६ दानं दत्तं हृतं पश्चात्स्नानदानक्षतिः कृता तेन पापप्रभावेन पुत्रो मेवो
पजायते १७ आलस्यं विप्रकार्येषु धर्मकार्येषु वा पुनः तेन शापप्रभावेन पुत्ररोगप्रपीडिता १८ एभिः कर्मकृते
र्दोषैः पुत्रगर्भो न तिष्ठति न मानिता देवताश्च क्षेत्रपालाः पृथक् पृथक् क १९ कुलदेवी प्रपूजाचनकृता पूर्वजन्म
नि महासागरदुःखेन पीडिता पुत्रवर्जिता २० विचारोत्रप्रकर्तव्यो येन पुत्रो भवेन्मम इति तस्यावचः श्रुत्वा गं
गादत्तोऽपि धैर्यवान् २१ भार्यया सहितो विप्रोगतो सोऽशौनकाश्रमे विधिवत्पूजितस्तेन तोषितो बहुमानतः २२
ऋषिपूजनमात्रेण तोषितो सावुवाचतां गंगादत्त उवाच त्वं तु भोः कृतपुण्यासि स्थिरालक्ष्मीयतो मम २३ लक्ष्म्य
ः पुण्यप्रयोगेन लोकमाप्नोस्मि सर्वदा बहुकर्मकृतं कार्यं पुत्रगर्भो न तिष्ठति २४ संसारघोरतमसितारकः सुत एव
हि अतोऽत्यन्तं करिष्ये हं पुत्रोत्पत्तये सुमध्यमे २५ शौनकास्य समीपे तु गत्वा पृच्छामि भामिनि इति मन्मथतया सां
गते वान् शौनकोऽतिकर्म २६ आश्रमे मुनिशार्दूलं समाशीनं प्रणम्य च तेन संपूजितो भक्त्या विष्टेषु यवेशितः २७

पृष्ठशौनकेनेवविप्रकिंत्वमिहागतः विमानाद्वमेभासित्वंहिमोहेनगर्वितः २० शोकस्यकारणं ब्रह्मन्ब्रूहि मय
दिरोचते एतच्छ्रुत्वा मुनेर्वाक्यं प्रश्रयावनतोद्विजः २१ प्रत्युवाच माहात्मानं मनोमोहस्यकारणं पुत्रहीनोऽस्मि
विप्रेन्द्र अपुत्रस्य कुतः सुखं २२ धिग्जन्मपुत्रहीनस्य जीवितोऽपि न जीवति कस्मात्पुत्रो मम गृहे जायते न द्विजोत
मः २३ एत्कारणमात्रेण आगतस्तव पादयोः त्वमेव सर्वलोकेषु आर्तिहर्ता मत्तं मम २४ चंद्रसूर्याग्निरापश्च विष्टु
रुद्रस्त्वमेव च संसारणं वममेतुत्राहिमां सुनिसतम २५ शौनका उवाच शृणु विप्र प्रवक्ष्यामि पुत्रप्राप्ते हि कारणं प्राप्ते
मलिम्लुचे मासित्वंहिमोहेनगर्वितः कृतवान्ना व्रतं तत्र संप्राप्ते हरिवासरे तेन कर्मविपाकेन जाता वै पुत्रबन्धता २६
तत्कुरुष्व प्रयत्नेन प्राप्य ते पुत्रमीप्सितम् उपोष्या पुरुषैः स्त्रीभिर्निर्जलैर्वद्विजोतम २७ ब्रह्मोवाच ऋषेर्वचनमाक
र्ष्य गतोऽसौ हस्तिनापुरे किंचित्काले समायाता पुरुषोतममासकः २८ तस्यापि कृष्णपक्षे तु एकादश्यादिने तथा उपो
ष्यतां तु विधिना पुत्रशोकात्प्रमोचितः २९ पुत्रपौत्रसमायुक्तो मुमुदे भार्यया सह तदेतत्कारणात् पुत्रपुत्रदो हरिवा
रम् ३० रात्रौ जागरणं कृत्वा विष्टुलोके महीयते संसारे दुःखरोगादिपुत्रशोको न दृश्यते ३१ पुत्रपौत्रार्थयुक्तश्च मा
हते पुत्रदावती विधिवद्दीपकरणादंधदोषो न जायते ३२ कर्मदोषप्रमुक्तात्मा प्रयाति हरिमंदिरम् प्रसादात्लोकनाथ

स्यगच्छतेनान्नसंशयः ४२ अश्वमेधसमापुण्याकर्तव्यामोक्षकाक्षिभिः ॥ इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे श्रीकृष्णनारदसं
वादेपुरुषोत्तममाससंभावाकृष्णपुत्रदानामैकादशीसमाप्तम् युधिष्ठिर उवाच भगवन् देवदेवेश भुक्तिमुक्तिप्रदाय
कं व्रतमेकं समाचक्ष्व प्रसादेनम लिम्बुचे १ पुरुषोत्तमराजेतुकांच एकादशी भवेत् किन्नामकोविधिस्तस्याकोदेव
स्तत्र पूज्यते २ विधिना केन कर्तव्या वदस्व मधुसूदन श्रीभगवानोवाच धन्यासि नृपशार्दूल यस्माते मतिरिदृशी ३
कुले चैव प्रसूतानां मतिः सर्वत्र पूज्यते मलमासे तु या काचित्तिथिः पुण्यतमा भवेत् ४ तन्मध्ये नितरां पुण्याद्वा दृशी ह
खिल भापुरुषोत्तमसंपूज्यो लक्ष्म्या सह जगत्पतिः ५ यत्किंचित्कृत्यते दानं व्रतं वानृपसतम पुण्यं त्रिंशद्वराणि प्रोक्तं प्र
त्यहवर्द्धते च तत् ६ त्रिंशं शैवद्वततावद्या च न्मासः समाप्यते पुरा कृतं हिरामेण कथितं ब्रह्मसूनुना ७ अस्मिन्मा
से प्रकर्तव्यं ममीदृशेन पांडव स्नानं दानं जपो होमस्तदनंतं गुणं भवेत् ८ अत्रैवोदाहरंती मां मिति हासं परतनम् ९
वैकृतयुगे राजजातो वैवभ्रुवाहनः १० विष्णुलोकमनुप्राप्तो नित्यं दानेन पाण्डव मलमासे तु स्नात्वा विष्णुभक्तः सदा
शुचिः ११ नित्यं गवांशतं राजा ददते स्म समाहितः गुणानां च सुशीलानां सवत्सवसदक्षिणा १२ रोप्य खुरुस्वर्णशृंगात्ता
म्रपृष्ठा सवत्सका मौक्तिलां गूलिका स्वर्णतिलकाश्च संघटिका १३ दिवसे दिवसे पुण्यं ब्राह्मणानां शतं शतं भोज्यते

४१ संस्कृतं चान्नं विष्णुर्मे प्रियतामिति १३ तस्यापि नगरे स जन्म्राह्मणीकुलवंशजाः वालरुंडाशुभाचारमर्तुव्यसनक
 र्षिता १४ नपितानचमातावातस्याः कोपिनगोत्रजः निराश्रयानिराधारानिर्धनापुण्यचारिणी १५ नाम्नाप्रभावती ।
 ४२ ख्याता धर्मशीला च वैष्णवी सानित्यं मलमासे तु स्नात्वा पूजयती हरिम् १६ पूषद्वयं सुपक्वं तु सा ददाति द्विजन्मने कु
 दुम्बिने विनीताय वेदवेदांगपारणा १७ एकस्मिन्दिवसे तत्र पान्त्रं च सदृशं तथा प्राप्ते च तत्र दत्तां सहस्रगुणितं भवेत्
 १८ एवं भाग्यवसात् सोऽपि दृष्ट्वा वै वैष्णवं द्विजं सीदंतं कृत्वा सा भ्यां संस्थितं विष्णुवैष्मनि १९ तदन्तु तया राजन्तरे मे द
 तं द्विजन्मने पुरुषोत्तममासस्य संपूर्णेषु दिनेषु च पूर्णमास्यां नृपश्रेष्ठ पूजितश्च विशेषतः ततः कालेन महता सराजं
 ब्राह्मणी च सा २० समकाले तदा प्राप्तौ धर्मराजस्य वैष्मनि तस्मात् शतांततो दृष्ट्वा धर्मराजः प्रणम्यतां २१ पूजयामास तां
 वालावाचा पीयूषकल्पया समानितां वा द्विजदेवकन्यां दृष्ट्वा नृयो विश्रितमानो सो भूत् २२ आश्चर्यमेतद्विभया प्रह
 षं समानितानेन द्विजस्य कन्या राजो वाच मां दृष्ट्वा नृकृतः पूर्वं प्रणमो नति पूर्वकः २३ अनया किं कृतं पुण्यं ब्राह्मण्या
 वालराज्यादिवसे दत्तं मया धेनुशतं शुभं २४ धर्मराज उवाच चित्रगुप्तकुलश्रेष्ठ द्वयोः पुण्यं वदस्व मे अनया किं कृ
 तं पुण्यं क्रमेणैव शृणोम्यहं २५ चित्रगुप्त उवाच स्वामिन् पुण्यं संख्या वै मया वक्तुं न शक्यते प्रभावत्यास्तु भावेन कल्पको

दिवसे

रम्